

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 17.06.1998, sp. zn. Cpjn 19/98, ECLI:CZ:NS:1998:CPJN.19.1998.1

Číslo: 52/1998

Právní věta:

I. Soudy projednávají a rozhodují spory o pravost nebo výši pohledávek tehdy, jde-li o pohledávky, které jsou podle ustanovení § 7 odst. 1 o. s. ř. oprávněny projednávat a rozhodnout o nich. Pravomoc projednat a rozhodnout spor o pravost nebo výši jiných pohledávek (např. daňových) mají příslušné správní orgány; soudy tyto věci projednávají a rozhodují, jen stanoví-li to zákon (§ 7 odst. 2 o. s. ř.).

Ve sporech o pořadí pohledávek, včetně sporů o právo na jejich oddělené uspokojení, rozhodují vždy soudy.

II. Pro určení místní příslušnosti soudu v konkursním řízení nelze přiměřeně použít ustanovení § 87 a § 88 o. s. ř.

III. Zemře-li dlužník před prohlášením konkursu, soud zastaví konkursní řízení podle ustanovení § 107 odst. 1 o. s. ř.

IV. I pro konkursní řízení platí překážka věci rozsouzené (§ 104 odst. 1, § 159 odst. 3, § 167 odst. 2 o. s. ř.).

O překážku věci zahájené (§ 83, § 104 odst. 1 o. s. ř.) jde, jestliže táž osoba podá vůči témuž dlužníku další návrh na prohlášení konkursu dříve, než bylo pravomocně rozhodnuto o jejím původním návrhu.

V. V průběhu řízení o návrhu na prohlášení konkursu nelze vydat předběžné opatření, kterým by dlužníku bylo uloženo, aby nenakládal s veškerým svým majetkem.

VI. Z návrhu na vydání předběžného opatření podaného proti dlužníkovi po zahájení konkursního řízení se soudní poplatek nevybírání.

VII. Osvědčení úpadku dlužníka a osvědčení majetku dlužníka, postačujícího k úhradě nákladů konkursu, není náležitostí návrhu na prohlášení konkursu, ani podmínkou konkursního řízení.

Podmínkou pro prohlášení konkursu není, aby bylo osvědčeno, že dlužník má majetek postačující k úhradě nákladů konkursu.

VIII. Věřitel může návrh na prohlášení konkursu podat i pro splatnou pohledávku, o níž dosud nebylo příslušným orgánem pravomocně rozhodnuto. Povaha řízení o návrhu na prohlášení konkursu nevylučuje, aby soud o skutečnostech, jež jsou mezi účastníky sporné, prováděl dokazování, není však povinností konkursního soudu provádět dokazování o tom, zda pohledávka věřitele (navrhovatele konkursu) skutečně existuje.

IX. Návrh na prohlášení konkursu nelze zamítnout jen proto, že osoby, které věřitel v návrhu označil jako další věřitele se splatnými pohledávkami za dlužníkem, neodpověděly na výzvu soudu a existenci těchto pohledávek nepotvrdily, případně nedoložily.

X. Další navrhovatel (§ 4 odst. 4 zákona) nemůže odmítnout stav konkursního řízení, ke kterému svým návrhem na prohlášení konkursu přistoupil.

Jestliže soud z okolností, že byl podán další návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, nevyvodil důsledky předepsané ustanovením § 4 odst. 4 zákona a ve věci rozhodl, aniž by s dalším navrhovatelem jednal jako s účastníkem řízení, nemůže soudní rozhodnutí nabýt právní moci před doručením opomenutému navrhovateli.

XI. Účinky uvedené v ustanovení § 4 odst. 4 zákona má ve smyslu článku V. bodu 1 zákona č. 94/1996 Sb. též návrh dalšího navrhovatele na prohlášení konkursu, podaný před účinností zákona č. 94/1996 Sb. (před 1. 6. 1996), jestliže o návrhu na prohlášení konkursu nebylo do 31. 5. 1996 pravomocně rozhodnuto.

XII. Povinnost zaplatit zálohu na náklady konkursu má především navrhovatel - věřitel. Podá-li návrh na prohlášení konkursu dlužník, lze i po něm požadovat zaplacení zálohy, avšak jeho neschopnost okamžitě ji složit nemůže vést k zastavení konkursního řízení.

Povinnost složit zálohu na náklady konkursu má jen ten navrhovatel, jehož návrh na prohlášení konkursu soudu došel v době od 1. 6. 1996.

XIII. Závěr o tom, že věřitel má za dlužníkem splatnou pohledávku (§ 1 odst. 2, věta první, zákona), je možné učinit i bez toho, aby byla přesně známa výše dlužníkovy závazku.

Podmínka více věřitelů dlužníka je splněna také tehdy, je-li splatná pohledávka dalšího (druhého) věřitele zanedbatelného rozsahu.

XIV. Jestliže dlužník je - objektivně vzato - schopen zaplatit splatnou pohledávku věřitele, není však k její úhradě ochoten, nejsou splněny podmínky úpadku ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2, věty první, zákona.

XV. Výrok soudu o tom, že náhrada nákladů řízení má být zaplacená advokátu (k jeho rukám), je pouze určením platebního místa; osobou, jíž byla náhrada nákladů řízení přiznána, je účastník řízení (§ 142, § 149 odst. 1 o. s. ř.). Advokáta proto při uplatňování takové pohledávky nelze ani v konkursu považovat za dlužníkovu věřitele.

XVI. Pohledávky úpadce patří do konkursní podstaty. Závěr o vyloučení nedobytných pohledávek z podstaty je možno učinit až po prohlášení konkursu (§ 27 odst. 6 zákona), nikoli již při rozhodování o návrhu na prohlášení konkursu v rámci posouzení, zda majetek dlužníka zřejmě nepostačuje k úhradě nákladů konkursu (§ 12a odst. 3 zákona).

XVII. Není vyloučeno, aby majetek konkursní podstaty (majetek, na který bude prohlášen konkurs), tvořily jen věci ve vlastnictví třetích osob, které patří do podstaty v důsledku neúčinných úkonů dlužníka (úpadce).

XVIII. V době od podání návrhu do právní moci usnesení o prohlášení konkursu nebo usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu anebo usnesení o zastavení konkursního řízení jsou účastníky konkursního řízení dlužník a věřitelé (popřípadě jiné osoby), kteří podali návrh.

Doručením usnesení o prohlášení konkursu se "známý věřitel" (§ 13 odst. 2 zákona) nestává účastníkem konkursního řízení a není ani oprávněn proti tomuto usnesení podat odvolání.

Po prohlášení konkursu jsou účastníky konkursního řízení úpadce a věřitelé, kteří přihlásili své pohledávky do konkursu. Konkursní věřitelé se účastníky konkursního řízení stávají dnem, kdy jejich

příhláška došla soudu. Podáním přihlášky pohledávky konkursní věřitel nezískává legitimaci k podání odvolání proti usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu, ani k podání dovolání proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto ve věci prohlášení konkursu.

Ustanovení § 90 o. s. ř. se v konkursním řízení nepoužije.

XIX. Správce konkursní podstaty není účastníkem konkursního řízení. Jako zvláštní procesní subjekt má samostatné postavení jak vůči úpadci, tak vůči konkursním věřitelům a nelze jej považovat za zástupce konkursních věřitelů, ani za zástupce úpadce.

Ve sporu, v němž správce vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku úpadce, je žalobcem správce konkursní podstaty. 5)

XX. Správce konkursní podstaty je oprávněn dát se zastoupit advokátem v řízení, v němž vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku úpadce, jakož i ve sporech vyvolaných konkursním řízením a v řízeních, jejichž účastníkem se stal místo úpadce.

XXI. Jestliže soud zamítá návrh na prohlášení konkursu podle ustanovení § 12a odst. 3 zákona, vyjádří důvod zamítnutí též ve výroku usnesení.

XXII. Je-li zamítnut návrh věřitele nebo jiné osoby, která je k podání návrhu legitimována zvláštním zákonem, soud v usnesení rozhodne také o náhradě nákladů řízení; ustanovení § 33 odst. 1 písm. b) zákona se však neuplatní.

XXIII. Úpadce prohlášením konkursu neztrácí způsobilost být účastníkem v řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do podstaty, ani způsobilost procesní. Žalobu o těchto nárocích, podanou úpadcem po prohlášení konkursu, je třeba zamítnout proto, že dispoziční oprávnění k majetku konkursní podstaty přešla na správce konkursní podstaty, tj. pro nedostatek aktivní věcné legitimace⁶).

XXIV. K přerušení řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, dochází ze zákona - prohlášením konkursu na majetek dlužníka. Soud tuto skutečnost poznamená do příslušného spisu, jakmile se o ní dozví. Ukáže-li se to pro další postup v řízení potřebné, neprodleně o tom uvědomí správce konkursní podstaty a účastníky tohoto řízení; žádné vlastní rozhodnutí o přerušení řízení však nevydává.

Prohlášením konkursu se přerušuje i řízení o povolení vkladu do katastru nemovitostí.

Bylo-li řízení přerušeno v době, kdy účastníkům běžela lhůta k podání odvolání, odporu nebo námitek, nenabývá soudní rozhodnutí právní moci.

XXV. Spor, v němž správce konkursní podstaty vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku úpadce, není sporem vyvolaným konkursním řízením. Při určení věcné příslušnosti soudu k projednání takového sporu podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) o. s. ř. je rozhodné právní postavení úpadce, nikoli postavení správce konkursní podstaty.

XXVI. I po prohlášení konkursu lze nařídit výkon rozhodnutí pro pohledávku věřitele proti úpadci postihující majetek patřící do konkursní podstaty; výkon rozhodnutí však nelze provést; to platí bez zřetele k tomu, jestli jde o soudní výkon rozhodnutí nebo o daňovou či jinou exekuci. Účastníkem řízení - povinným - je v takovém případě úpadce.

XXVII. Prohlášením konkursu přecházejí na správce konkursní podstaty též veškerá práva, která svěřila úpadci jako majiteli účtu u banky, včetně práva účet zrušit a prostředky, jež se na něm

nacházejí, převést na účet jiný. Úpadce, jakož i osoby jím k nakládání s prostředky na účtu pověřené, těchto práv prohlášením konkursu pozbývají. K průkazu oprávnění nakládat s účtem postačí správci předložit bance usnesení o prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebo (byl-li jmenován později) usnesení, jímž byl ustaven správcem konkursní podstaty.

Po prohlášení konkursu již banka nesmí vyplatit pohledávku z účtu úpadce (povinného) oprávněnému.

XXVIII. Provozování podniku úpadce končí ve smyslu ustanovení § 18a odst. 2, věty druhé, zákona rozhodnutím soudu. Rozhodnutí, jímž by soud uložil úpadci, správci konkursní podstaty nebo jiné osobě povinnost "ukončit provoz podniku", proto není v souladu se zákonem.

XXIX. Správce konkursní podstaty zařadí do soupisu konkursní podstaty každou věc, pohledávku nebo právo mající majetkovou hodnotu, o nichž má za to, že patří nebo mohou patřit do podstaty, i když tu je pochybnost, zda do podstaty skutečně patří.

Osoba, která uplatňuje, že věc neměla být zařazeno do konkursní podstaty, je oprávněna podat vylučovací žalobu (§ 19 odst. 2 zákona) na základě toho, že věc byla správcem konkursní podstaty pojata do soupisu majetku patřícího do konkursní podstaty. Soud uloží této osobě podat vylučovací žalobu tehdy, jestliže tak dosud nečinila z vlastní iniciativy, a určí jí k podání žaloby lhůtu.

Zapsané věci, pohledávky a další práva, o nichž jsou pochybnosti, zda do podstaty skutečně patří, mohou být ze soupisu konkursní podstaty vyloučeny - nedošlo-li k vyřešení sporné otázky mimosoudní dohodou uzavřenou se správcem konkursní podstaty nebo nevyhověl-li správce konkursní podstaty dobrovolně námitkám osoby, která u něj uplatnila svá práva k věci - jen na základě rozhodnutí soudu, kterým bylo vyhověno žalobě o vyloučení věci (pohledávky nebo práva) ze soupisu podstaty podané proti správci konkursní podstaty.

Rozhodnutí soudu o určení vlastnického práva žalobce není takovou právní skutečností, která by měla sama o sobě za následek vyloučení této věci ze soupisu majetku patřícího do konkursní podstaty úpadce.

XXX. Ustanovení § 13 odst. 1 zákona o náležitostech výzvy věřitelům je nutno vykládat ve spojení s ustanoveními § 20 odst. 2 a 3 a § 22 odst. 2 zákona.

Výzva obsahující upozornění, že na nároky, které nebyly přihlášeny v přihlašovací lhůtě, nebude brán v konkursu zřetel, není v souladu se zákonem.

XXXI. Přihlášenou pohledávku lze popřít bez ohledu na to, zda byla věřiteli přiznána pravomocným nebo vykonatelným rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu, popřípadě zda o ní probíhá dosud neskončené řízení. Pro závěr, zda jde o pohledávku přiznanou pravomocným a vykonatelným rozhodnutím, je rozhodující stav v době prohlášení konkursu. Jde-li však o rozhodnutí vydaná v řízeních, která se prohlášením konkursu nepřerušují, popřípadě v řízeních, v nichž bylo v souladu se zákonem pokračováno nebo která byla v souladu se zákonem zahájena po prohlášení konkursu, je rozhodný stav v době konání přezkumného jednání.

Úspěšně popřena může být také pohledávka konkursního věřitele, který podal návrh na prohlášení konkursu.

Žaloba o pravost, výši nebo pořadí popřené pohledávky, popřípadě o právo na její oddělené uspokojení, je žalobou určovací; naléhavý právní zájem na požadovaném určení se neprokazuje.

XXXII. Spor o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů,⁷⁾ které zaniklo před prohlášením

konkursu na majetek jednoho z nich, avšak dosud nebylo vypořádáno, je sporem vyvolaným konkursním řízením; k jeho projednání a rozhodnutí je proto (s výjimkou případu popsaného v ustanovení § 26 odst. 3 písm. b/ zákona) věcně příslušný soud, který prohlásil konkurs na majetek dlužníka (§ 9 odst. 2 písm. i), § 9 odst. 4 písm. a/ o. s. ř.).

XXXIII. Soud, který rozhoduje ve sporu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů), vyvolaném konkursním řízením, není oprávněn určit pořadí pohledávky, která druhému z manželů vůči úpadci z titulu vypořádání vznikla.

XXXIV. Pohledávku manžela úpadce, založenou po prohlášení konkursu rozhodnutím soudu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví), není třeba přihlašovat do konkursu.

XXXV. Osoby zajišťující pohledávky vůči úpadci jsou povinny plnit ve prospěch konkursní podstaty bez zřetele k tomu, jestli věřitelé, v jejichž prospěch byly tyto pohledávky zajištěny, přihlásili své pohledávky do konkursu; poskytnutím plnění do podstaty se zproští povinnosti plnit zajištěným věřitelům.

Podle ustanovení § 27 odst. 5 zákona, ve znění zákona č. 12/1998 Sb., uvedené neplatí, jde-li o ručitele.

XXXVI. Pořadí zákonného zástavního práva k nemovitosti, zřízeného podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, se v konkursu řídí podle dne jeho záznamu v katastru nemovitostí bez zřetele na to, jaký den vzniku tohoto práva správce daně uvedl v rozhodnutí.

XXXVII. Za náklady účastníků řízení vzniklé jim účastí na konkursním řízení (§ 33 odst. 1 písm. b/ zákona) nelze považovat náklady těch řízení, která se prohlášením konkursu přerušují (§ 14 odst. 1 písm. c/ zákona). Jestliže bylo v řízení po prohlášení konkursu v souladu se zákonem pokračováno a správci byla vykonatelným rozhodnutím uložena povinnost k náhradě nákladů řízení, jedná se o pohledávku za podstatou.

XXXVIII. Účinky usnesení, kterým odvolací soud změnil nebo zrušil usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu, nastávají dnem jeho vyvěšení na úřední desce soudu prvního stupně.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 17.06.1998

Spisová značka: Cpjn 19/98

Číslo rozhodnutí: 52

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Příslušnost soudu v civilním řízení věcná

Předpisy: 328/1991 Sb. § 14 písm. d) 99/1963 Sb. § 9 odst. 2 písm. i)
§ 88 písm. j)
§ 9 odst. 3 písm. a)

§ 9 odst. 4 písm. a)

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K výkladu ustanovení zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

Při činnosti podle ustanovení § 28 odst. 3 zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, Nejvyšší soud České republiky vyhodnotil obsah více než 1500 pravomocných rozhodnutí soudů, vydaných ve věcech konkursu a vyrovnání v době po 1. 6. 1996.

Z těchto rozhodnutí zjistil, že zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb. a č. 12/1998 Sb. (dále jen „zákon“), není soudy uplatňován a vykládán jednotně. Z dostupných rozhodnutí je patrný také nejednotný přístup správních orgánů (zejména daňových orgánů a katastrálních úřadů) při posuzování dopadu konkursního a vyrovnacího řízení do sféry jejich působnosti. Předseda občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu proto navrhl kolegiu, aby ke sjednocení sporných výkladových otázek zákona zaujalo stanovisko.

Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu proto přijalo toto

stanovisko:

I.

K ustanovením § 3 odst. 1, § 23 odst. 2 a 3, § 24 a § 25 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 7 o. s. ř.

Soudy projednávají a rozhodují spory o pravost nebo výši pohledávek tehdy, jde-li o pohledávky, které jsou podle ustanovení § 7 odst. 1 o. s. ř. oprávněny projednávat a rozhodnout o nich. Pravomoc projednat a rozhodnout spor o pravost nebo výši jiných pohledávek (např. daňových) mají příslušné správní orgány; soudy tyto věci projednávají a rozhodují, jen stanoví-li to zákon (§ 7 odst. 2 o. s. ř.).

Ve sporech o pořadí pohledávek, včetně sporů o právo na jejich oddělené uspokojení, rozhodují vždy soudy.

V soudní praxi (a rovněž v praxi jiných, zejména správních orgánů) není jednotně vykládána otázka pravomoci soudu k projednání a rozhodnutí tzv. incidenčních sporů. Proti názoru, že pravomoc soudu je i pro tyto spory vymezena ustanovením § 7 o. s. ř., se klade úvaha, podle níž k tomu, aby pravomoc jiného orgánu než soudu (např. správního orgánu) k řešení incidenčních sporů byla dána, musí to být v zákoně výslovně stanoveno (příslušný právní předpis upravující kompetence toho kterého orgánu tedy musí obsahovat ustanovení, z nichž lze tuto pravomoc dovodit).

Konkursní řízení je soudním řízením, jež se svou povahou, vymezenou především účelem konkursu (§ 1 odst. 1 zákona) a jeho cílem (§ 2 odst. 3 zákona¹⁾), liší od jiných druhů občanského soudního řízení. Soudní pravomoc v konkursu vyplývá přímo z ustanovení § 2 odst. 1 zákona, podle kterého konkursní řízení a vyrovnací řízení lze zahájit u konkursního soudu; ustanovení o přiměřeném užití občanského soudního řádu (§ 3 odst. 1 zákona) se tu neuplatní. Průběh konkursního řízení ovšem vyvolává potřebu rozhodnout spory, které ve vlastním konkursním řízení nelze řešit, ač je podstatně ovlivňují; rámec soudní pravomoci založené citovaným ustanovením jen pro samotné konkursní a

vyrovnací řízení tyto spory překračují. Ke sporům vyvolaným konkursem (incidenčním sporům) zejména patří spory o určení pravosti nebo výše pohledávek přihlášených do konkursu (srov. ustanovení § 23 až § 25 zákona). K řešení těchto sporů je soud povolán jen ve věcech, které by jinak (kdyby nebylo konkursu a kdyby nešlo o jen určovací návrh) podle své povahy podléhaly soudní pravomoci podle ustanovení § 7 odst. 1 o. s. ř. Tento závěr je bezprostředně odvoditelný již ze znění ustanovení § 23 odst. 2 a 3, § 24 a § 25 odst. 1 zákona.

Určuje-li ustanovení § 23 odst. 2 zákona, že o pravosti a výši pohledávky rozhodne, nejde-li o věc patřící do pravomoci soudu, příslušný správní orgán, není tím nijak nově (odlišně v porovnání se zněním k 7 odst. 1 o. s. ř.) definována pravomoc soudu či správního orgánu v incidenčních sporech, neboť kritéria pro posouzení toho, zda v daném incidenčním sporu jde o „věc patřící do pravomoci soudu“, toto ustanovení neobsahuje. Uvedené platí i pro ustanovení § 23 odst. 3 zákona, které odpověď na otázku, zda popření vykonatelné pohledávky má být uplatněno u soudu nebo u příslušného správního orgánu, činí závislou na povaze popírané pohledávky. I při znalosti povahy popírané pohledávky (zpravidla charakterizované ve vykonatelném rozhodnutí) ovšem ze zákona o konkursu a vyrovnání neplyne zjištění, zda tato pohledávka má být popřena u soudu či jiného orgánu. Také ustanovení § 24 a § 25 odst. 1 zákona hovoří o popření pohledávky (vykonatelné pohledávky) u soudu nebo u jiného příslušného (správního) orgánu, bez toho, že by rozsah působnosti (pravomoci) soudu ve vztahu k působnosti (pravomoci) jiného orgánu pro konkrétní incidenční spory vymezila. Ve všech těchto případech je možné konkrétní odpověď na otázku existence pravomoci soudu v incidenčních sporech získat jen prostřednictvím ustanovení § 7 o. s. ř.

Nejde-li o věci patřící do soudní pravomoci podle ustanovení § 7 o. s. ř. (o pohledávky, které podle své povahy vyplývají ze vztahů, o nichž soudy podle tohoto ustanovení rozhodují), je o těchto incidenčních sporech povinen rozhodnout „jiný příslušný (správní) orgán“, tedy orgán příslušný k projednání a rozhodnutí věcí vyplývajících z právních vztahů, na nichž popíraná pohledávka (podle své povahy) spočívá (srov. opět § 23 odst. 2 a 3, § 24 a § 25 odst. 1 zákona). Okolnost, že procesní normy správního práva (srov. zákon č. 71/1967 Sb., o správním řízení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů) výslovně neupravují postup daňových a jiných správních orgánů v incidenčních sporech a neobsahují ustanovení o tom, který správní orgán je v rámci dané instanční soustavy věcně příslušný k projednání a rozhodnutí takového sporu, nemá na závěr, že „příslušný (správní) orgán“ je oprávněn (má pravomoc) incidenční spor rozhodnout, žádného vlivu. To platí bez zřetele k tomu, zda popíraná pohledávka je či není vykonatelná (srov. § 23 odst. 3 a § 24 odst. 2 zákona), a nezávisle na skutečnosti, že orgán, v jehož pravomoci je spor rozhodnout, může být současně v postavení konkursního věřitele, jehož pohledávka byla popřena – tedy v postavení účastníka toho (správního, daňového) řízení, v jehož rámci incidenční spor probíhá (srov. např. ustanovení § 1 odst. 2, věty druhé, zákona č. 337/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Věci, které má pravomoc rozhodnout „příslušný (správní) orgán“, projednávají a rozhodují soudy, jen stanoví-li to zákon (§ 7 odst. 2 o. s. ř.); rozhodnutí správních orgánů vydaná v těchto věcech přezkoumávají soudy postupem podle části páté občanského soudního řádu.

Spory o pořadí přihlášené pohledávky, včetně sporů o právo na její oddělené uspokojení, mají původ v konkursním řízení a jen pro účely konkursního řízení jsou řešeny. K jejich rozhodnutí je proto dána výlučně pravomoc soudů, i když se týkají pohledávek, o nichž jinak přísluší rozhodovat správním orgánům.

1) Na tomto místě i v dalším textu je toto ustanovení citováno podle úplného znění zákona o konkursu a vyrovnání, naposledy vyhlášeného pod č. 238/1996 Sb.

II.

K ustanovení § 3 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 87, § 88 o.s.ř.

Pro určení místní příslušnosti soudu v konkursním řízení nelze přiměřeně použít ustanovení § 87 a § 88 o. s. ř.

Zákon o konkursu a vyrovnání neobsahuje vlastní úpravu místní příslušnosti soudu v konkursním řízení. Pro určení a trvání místní příslušnosti konkursního soudu se proto přiměřeně použijí ustanovení občanského soudního řádu, zejména ustanovení § 11 a § 84 až § 86 o. s. ř. Místně příslušným je v konkursním řízení krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud dlužníka (osoby, na jejíž majetek má být prohlášen konkurs).

Ani tam, kde návrh na prohlášení konkursu podal věřitel anebo další osoba, o níž to stanoví zvláštní zákon (§ 4 odst. 1 zákona), nemůže být místní příslušnost konkursního soudu založena (jako příslušnost na výběr daná) umístěním organizační složky (§ 7, § 28 odst. 1 písm. f/ a § 28 odst. 3 obč. zák.) dlužníka - právnické osoby (§ 87 písm. c/ o. s. ř.). Konkursní řízení totiž svou povahou vždy postihuje postavení právnické osoby jako celku (jeho účelem je uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku); o spor týkající se organizační složky tedy nejde. To platí bez zřetele k tomu, jestli majetek organizační složky je jediným konkursem postižitelným majetkem dlužníka (srov. též územní omezení účinků konkursu vyplývající z ustanovení § 69 zákona). Je vyloučeno uvažovat o založení místní příslušnosti soudu v konkursu podle ustanovení § 88 písm. k) o. s. ř.

Cílem konkursního řízení ani u návrhu na prohlášení konkursu podaného věřitelem není uspokojení pohledávky navrhovatele, nýbrž poměrné uspokojení všech věřitelů z dlužníkovy majetku (§ 2 odst. 3 zákona); pro určení místní příslušnosti konkursního soudu jsou proto bez významu (nepoužitelná) i ustanovení § 87 písm. b), e) a f) a § 88 písm. h) o. s. ř. Užití ostatních ustanovení uvedených v § 87 a § 88 o. s. ř. je vyloučeno povahou věci.

III.

K ustanovení § 3 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 107 o.s.ř.

Zemře-li dlužník před prohlášením konkursu, soud zastaví konkursní řízení podle ustanovení § 107 odst. 1 o. s. ř.

Ztratí-li v průběhu konkursního řízení dlužník (úpadce) způsobilost být účastníkem řízení, zákon o konkursu a vyrovnání upravuje postup soudu jen pro případ úmrtí úpadce (§ 44 odst. 2 zákona). Zemře-li dlužník v době před prohlášením konkursu (po podání návrhu na prohlášení konkursu), postupuje soud přiměřeně podle ustanovení § 107 o. s. ř. (§ 3 odst. 1 zákona).

Schopnost plnit splatné závazky (§ 1 odst. 2 zákona), jakož i úvaha, zda dlužník je či není předlužen (§ 1 odst. 3 zákona), je závislá na zhodnocení všech majetkových poměrů té které fyzické či právnické osoby; okolnost, že na příslušný subjekt přešla majetková práva a závazky zemřelého, o majetkových poměrech tohoto subjektu (právního nástupce) nevypovídá. Nelze též pominout, že pro předluženost může být konkurs prohlášen jen na majetek fyzické osoby, která je podnikatelem; dědic dlužníka - je-li jím fyzická osoba - ovšem podnikatelem být nemusí. Povaha věci tedy soudu brání při úmrtí dlužníka před prohlášením konkursu v řízení pokračovat (srov. § 107 odst. 1 a 3 o. s. ř.). Řízení proto musí být v takovém případě zastaveno, a to bez zřetele k tomu, kým byl návrh na prohlášení konkursu podán.

IV.

K ustanovení § 3 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 83, § 104 odst. 1, § 159 odst. 3, § 167 odst. 2 o. s. ř.

I pro konkursní řízení platí překážka věci rozsouzené (§ 104 odst. 1, § 159 odst. 3, § 167 odst. 2 o. s. ř.).

O překážku věci zahájené (§ 83, § 104 odst. 1 o. s. ř.) jde, jestliže táž osoba podá vůči témuž dlužníku další návrh na prohlášení konkursu dříve, než bylo pravomocně rozhodnuto o jejím původním návrhu.

Prohlášení konkursu na majetek dlužníka má dopad nejen do jeho majetkové sféry (srov. ustanovení § 14 a násl. zákonem), nýbrž ovlivňuje také způsob, jakým se všichni jeho věřitelé mohou domoci uspokojení svých pohledávek (srov. opět ustanovení § 14 a ustanovení § 20 a násl. zákona). To je ve shodě s cílem konkursu (§ 2 odst. 3 zákonem) a s pojetím konkursu jakožto zvláštního druhu občanského soudního řízení, v jehož rámci jde o zjištění a realizaci více majetkových nároků proti jedinému dlužníkovi. Pravomocné prohlášení konkursu na majetek dlužníka vylučuje, aby s toutéž teritoriální (co do územního rozsahu účinků prohlášení konkursu), osobní (co do totožnosti osoby dlužníka - úpadce) a věcnou (co do úpadcova majetku postiženého konkursem) působností byl na majetek dlužníka prohlášen další konkurs. Byl-li tedy na majetek dlužníka pravomocně prohlášen konkurs, řízení o dalším návrhu na prohlášení konkursu na stejného dlužníka musí být zastaveno pro překážku věci rozsouzené (§ 3 odst. 1 zákona, § 104 odst. 1, § 159 odst. 3 a § 167 odst. 2 o. s. ř.). Není přitom rozhodné, že osoba, která další návrh podala, nebyla účastníkem původního řízení o návrhu na prohlášení konkursu a že není a ani již nemůže být účastníkem další fáze konkursního řízení (následující po pravomocném prohlášení konkursu), neboť včas nepřihlásila svou pohledávku do konkursu (srov. § 20 odst. 1, § 13 odst. 1 a § 22 zákona).

Překážka věci rozsouzené brání také projednání návrhu na prohlášení konkursu podaného věřitelem, jehož předchozí návrh byl pravomocně zamítnut proto, že nedoložil, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku, jestliže pro tutéž pohledávku podal i návrh nový; pro jinou pohledávku však týž věřitel (a samozřejmě i věřitel jiný) nový návrh podat může. Zmíněná překážka se ovšem neuplatní, jestliže došlo ke změně majetkových poměrů (k nabytí majetku postižitelného konkursem) u fyzické osoby, proti které byl návrh na prohlášení konkursu pravomocně zamítnut pro nedostatek majetku. Rozhodnutí podle ustanovení § 12a odst. 3 zákona totiž u dlužníka - fyzické osoby žádné zvláštní účinky - na rozdíl od osoby právnické (srov. např. § 68 odst. 2 a odst. 3 písm. f/ obch. zák.) - nevyvolává a zamítnutí návrhu nevede ani k oddlužení fyzické osoby (k zániku pohledávek věřitelů).

Vzhledem k povaze konkursního řízení se překážka věci rozsouzené uplatní jen po dobu, po kterou konkurs probíhá; zrušením konkursu (zpravidla - ve shodě s ustanovením § 44 odst. 1 písm. b/ zákona - po splnění rozvrhového usnesení) tato překážka odpadá, protože zanikají i účinky vlastního prohlášení konkursu (srov. § 45 odst. 1 zákona).

Překážka věci zahájené se v konkursním řízení ve smyslu § 3 odst. 1 zákona, § 83 a § 104 odst. 1 o. s. ř. uplatní jen tehdy, podá-li táž osoba (věřitel, další osoba, o níž to stanoví zákon, případně dlužník sám) vůči témuž dlužníku další návrh na prohlášení konkursu dříve, než bylo pravomocně rozhodnuto o jejím návrhu původním. V ostatních případech (je-li různými subjekty podáno více návrhů na prohlášení konkursu vůči témuž dlužníkovi a o žádném z těchto návrhů dosud nebylo pravomocně rozhodnuto) je uplatnění této překážky vyloučeno speciální úpravou obsaženou v ustanovení § 4 odst. 4 zákona.

V textu je ustanovení § 2 odst. 3 citováno podle úplného znění zákona o konkursu a vyrovnání,

naposledy vyhlášeného pod č. 238/1996 Sb.

V.

K ustanovení § 3 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 76 odst. 1 písm. e), § 102 o. s. ř.

V průběhu řízení o návrhu na prohlášení konkursu nelze vydat předběžné opatření, kterým by dlužníku bylo uloženo, aby nenakládal s veškerým svým majetkem.

V průběhu řízení o návrhu na prohlášení konkursu nelze vydat předběžné opatření, kterým by dlužníku bylo ve smyslu ustanovení § 76 odst. 1 písm. e) a § 102 o. s. ř. uloženo, aby do doby, než bude o návrhu rozhodnuto, nenakládal s veškerým svým majetkem.

Takové opatření jednak nemá oporu v ustanovení § 76 odst. 1 písm. e) o. s. ř. (to umožňuje pouze zákaz dispozice s určitými věcmi nebo právy, nikoliv však se všemi), jednak nepřipustně nahrazuje vlastní účinky prohlášení konkursu. Samotné prohlášení konkursu by tu dlužníka omezovalo méně, neboť by mu zakázalo nakládat jen s majetkem konkursní podstaty (srov. § 14 odst. 1 písm. a/ zákona). Takto koncipovaný soudní zákaz by navíc vyvolal úpadek dlužníka (byl by jeho příčinou); vedl by totiž k zastavení plateb dlužníkem (§ 1 odst. 2, věta druhá, zákona).

VI.

K ustanovením § 3 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání a § 102 o. s. ř. a k ustanovení § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, položka 15 a poznámky č. 1 k položkám č. 1 a 12 Sazebníku soudních poplatků

Z návrhu na vydání předběžného opatření podaného proti dlužníkovi po zahájení konkursního řízení se soudní poplatek nevybírá.

Podle ustanovení § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, je v řízení o konkursu a vyrovnání poplatníkem dlužník. Sazebník soudních poplatků, který tvoří přílohu k tomuto zákonu, stanoví rozsah této poplatkové povinnosti dlužníka v položce 15 pod písmeny a), b) a c); o zpoplatnění návrhu na vydání předběžného opatření, podaného v průběhu konkursního řízení, se však nezmiňuje. Poznámka k citované položce Sazebníku upravuje (odkazem na položku 12 Sazebníku) pouze zpoplatnění návrhů na zahájení řízení, které s konkursním řízením souvisejí, nikoli návrhů, které byly učiněny v jeho rámci. Podle poznámky č. 1 k položce 1 Sazebníku, ani podle poznámky č. 1 k položce 12 Sazebníku takový návrh zpoplatnit nelze. Pro poplatkové účely je totiž konkursní řízení pojímáno jako řízení zcela samostatné a s jinými poplatnými úkony nezaměnitelné již proto, že zákon o soudních poplatcích nejen samostatně upravuje příslušné sazby poplatků za toto řízení (citovaná položka 15 Sazebníku), ale vymezuje též osobu poplatníka, kterým může být jen dlužník (srov. § 2 odst. 1 písm. c/ zákona o soudních poplatcích), a i to jen za okolností popsanych v položce 15 Sazebníku.

Z návrhu na vyslání předběžného opatření, podaného v rámci konkursního řízení, se proto soudní poplatek nevybírá.

VII.

K ustanovením § 4 odst. 2, § 12a odst. 1 a 3 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 120 o. s. ř.

Osvědčení úpadku dlužníka a osvědčení majetku dlužníka, postačujícího k úhradě nákladů

konkursu, není náležitostí návrhu na prohlášení konkursu, ani podmínkou konkursního řízení.

Podmínkou pro prohlášení konkursu není, aby bylo osvědčeno, že dlužník má majetek postačující k úhradě nákladů konkursu.

Krajský obchodní soud v Ostravě ve věci sp. zn. 8 K 27/96 vyslovil názor, že nezbytnou náležitostí návrhů na prohlášení konkursu je „osvědčení majetku dlužníka“. Krajský soud v Hradci Králové ve věci sp. zn. 28 K 1034/95 uvedl, že bez osvědčení skutečností, z nichž lze soudit, že dlužník má majetek postačující k úhradě nákladů konkursu, nelze návrh věcně vyřídit.

Ukládá-li ustanovení § 4 odst. 2 zákona věřiteli, aby v návrhu na prohlášení konkursu uvedl okolnosti, které osvědčují, že dlužník je v úpadku a že má majetek postačující k úhradě nákladů konkursu, vymezuje tím obsahové náležitosti návrhu (to, co má být v návrhu tvrzeno, aby byl způsobilý k věcnému projednání). Jinak řečeno, v návrhu musí být tvrzeny takové okolnosti, z nichž závěr o úpadku dlužníka a o majetku postačujícím k úhradě nákladů konkursu logicky vzato vyplývá.

Vedle charakteristiky vlastní splatné pohledávky proti dlužníkovi (§ 4 odst. 2, věta první, zákona) tedy musí věřitel v návrhu uvést konkrétní údaje o dalším věřiteli (dalších věřitelích) se splatnou pohledávkou proti dlužníku nebo údaje, z nichž usuzuje, že dlužník zastavil platby, případně konkrétní okolnosti, které jej vedou k závěru o předlužení dlužníka. Pouhé konstatování, že „dlužník je v úpadku“ nebo že „je insolventní“ anebo „je předlužen“, není uvedením okolností, které úpadek osvědčují.

Také samo tvrzení, že „dlužník má majetek postačující k úhradě nákladů konkursu“, neodpovídá požadavku na obsahové náležitosti návrhu na prohlášení konkursu, neboť věřitel tím činí vlastní závěr o majetku dlužníka, aniž ovšem uvádí okolnosti způsobilé onen závěr osvědčit. Návrh musí obsahovat takové údaje, z nichž lze usuzovat, že dlužník jistý (druhově či jinak charakterizovaný) majetek má. Požadavku ustanovení § 4 odst. 2, věty první, zákona, že navrhuje věřitel „musí uvést okolnosti, které osvědčují, že dlužník má majetek postačující k úhradě nákladů konkursu“, vyhovuje i tvrzení, že dlužník žádný majetek ve skutečnosti nemá, popřípadě že jeho majetek k úhradě nákladů konkursu nemůže postačovat. Uvedené ovšem platí jen tehdy, je-li z návrhu patrné, že věřitel jeho podáním nesleduje poměrné uspokojení své pohledávky z dlužníkovy majetku (srov. § 2 odst. 3 zákona), nýbrž je srozuměn se zamítnutím návrhu podle ustanovení § 12a odst. 3 zákona.

Povinnost uvést okolnosti způsobilé osvědčit úpadek a majetkové poměry dlužníka v návrhu nelze zaměňovat s jejich vlastním osvědčením. To, zda věřitel okolnosti uvedené v návrhu vskutku osvědčil, má význam pro rozhodnutí soudu o návrhu na prohlášení konkursu.

Závěr soudu, že úpadek dlužníka nebyl osvědčen, se projeví ve věcném rozhodnutí soudu (zamítnutím návrhu); v žádném případě nelze z tohoto závěru zpětně usuzovat na vady návrhu na prohlášení konkursu, eventuálně dovozovat, že za dané situace nejsou splněny podmínky pro další pokračování v konkursním řízení (že tu jsou překážky, jež soudu brání o věci meritorně rozhodnout). Názor, že nedostatek osvědčení úpadku dlužníka způsobuje nedostatek podmínky řízení, pro který řízení musí být zastaveno (§ 103, § 104 o. s. ř.), nemá oporu ani v ustanovení § 12a odst. 1 zákona. Jestliže se v tomto ustanovení hovoří o splnění „zákonem stanovených podmínek“ pro prohlášení konkursu, mají se tu zjevně na zřeteli podmínky (předpoklady), za nichž lze návrhu věcně vyhovět, nikoli tedy podmínky řízení, které vymezují situace, za nichž lze ve věci jednat (v řízení pokračovat). I v tomto podání má tedy neexistence zákonem stanovených podmínek za následek věcné rozhodnutí soudu – zamítnutí návrhu.

Závěr, že nebylo osvědčeno, že by dlužník měl majetek postačující k úhradě nákladů konkursu,

nemůže vést k zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu s odůvodněním, že ve smyslu ustanovení k § 12a odst. 1 zákona nebyly „splněny ostatní zákonem stanovené podmínky“. Nejistota v tom, zda dlužník má nějaký majetek, není důvodem pro zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu. Je též nepochybné, že ze závěru, podle kterého existence majetku dlužníka nebyla osvědčena, jež soud činí až v průběhu řízení, nelze ani zde zpětně usuzovat na vadu návrhu na prohlášení konkursu a rovněž se tím nezakládá překážka, jež by bránila dalšímu pokračování konkursního řízení (nejde o nedostatek podmínky řízení). Osvědčení, zda dlužník má majetek postačující k úhradě nákladů konkursu, je významné jen z hlediska ustanovení § 12a odst. 3 zákona, podle kterého soud návrh na prohlášení konkursu zamítne, je-li zřejmé, že majetek dlužníka nepostačuje k úhradě nákladů konkursu. Toto ustanovení se co do svého obsahu zásadně liší od ustanovení § 5 zákona ve znění účinném do 31. 5. 1996, podle kterého podmínkou prohlášení konkursu bylo, aby dlužník měl majetek postačující alespoň k úhradě nákladů řízení.

Od 1. 6. 1996 nelze po navrhovateli (ať již jím je věřitel, dlužník nebo jiná osoba) požadovat, aby osvědčil, že dlužník má majetek postačující k úhradě nákladů konkursu, neboť citované ustanovení neváže zamítnutí návrhu k neexistenci (nedoložení) majetku, který k úhradě nákladů konkursního řízení postačuje, nýbrž pojí je až k závěru soudu, že nedostatek takového majetku je zřejmý. Jinak řečeno, bude-li soud mít o (ne)existenci majetku dlužníka postačujícího k úhradě nákladů konkursního řízení pochybnosti, je vyloučeno, aby o věci rozhodl podle § 12a odst. 3 zákona. Vedle závěrů plynoucích z porovnání obou zákonných textů dokládá obsahovou změnu, k níž tu došlo, i důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 94/1996 Sb., kterým bylo citované ustanovení do zákona o konkursu a vyrovnání vtěleno. V této důvodové zprávě se mimo jiné uvádí že: „Do ustanovení § 12 byly z důvodů systematických zařazeny překážky prohlášení konkursu, které dříve byly uvedeny v § 1 odst. 4, v § 2 odst. 2, v § 5 a v § 5d písm. a). K věcné změně došlo u překážky nepostačujícího majetku (§ 12a odst. 3). Soud napříště nebude mít povinnost před prohlášením konkursu zjišťovat rozsah majetku, ale zamítne návrh jen při zřejmém nedostatku potřebného majetku“. Ustanovení § 12a odst. 3 zákona bylo přitom z vládního návrhu převzato do zákona bez legislativních úprav. Nepřesná je tudíž například úvaha Krajského soudu v Hradci Králové ve věci sp. zn. 28 K 1034/95, podle níž „navrhovatel ... nijak neosvědčil, že má dlužník majetek postačující k úhradě nákladů konkursu“. Správně oproti tomu postupoval Vrchní soud v Praze pod sp. zn. 4 Ko 318/96, jestliže nepokládal existenci majetku dlužníka, postačujícího k úhradě nákladů konkursu, za podmínku pro prohlášení konkursu.

Podá-li návrh na prohlášení konkursu dlužník, je možné závěr, že jeho majetek zřejmě nepostačuje k úhradě nákladů konkursu, s jistotou učinit až poté, co se k této otázce vyjádří (budou moci vyjádřit) věřitelé dlužníka (srov. též § 4 odst. 3 zákona). Obdobně to platí (zejména s přihlédnutím k důsledkům, jež zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu podle § 12a odst. 3 zákona má - srov. dále bod XXI. tohoto stanoviska), podá-li návrh na prohlášení konkursu věřitel (eventuálně další osoba, o níž to stanoví zákon), který (shodně s pozdějším vyjádřením dlužníka) tvrdí, že dlužník žádný majetek nemá. Vhodným se tu jeví např. zveřejnění příslušné výzvy adresované potenciálním věřitelům dlužníka v Obchodním věstníku.

VIII.

K ustanovení § 4 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 120 o.s.ř.

Věřitel může návrh na prohlášení konkursu podat i pro splatnou pohledávku, o níž dosud nebylo příslušným orgánem pravomocně rozhodnuto. Povaha řízení o návrhu na prohlášení konkursu nevylučuje, aby soud o skutečnostech, jež jsou mezi účastníky sporné, prováděl dokazování, není však povinností konkursního soudu provádět dokazování o tom, zda pohledávka věřitele (navrhovatele konkursu) skutečně existuje.

Věřitel může návrh na prohlášení konkursu podat i pro splatnou pohledávku, o níž dosud nebylo příslušným orgánem pravomocně rozhodnuto; vyplývá to z ustanovení § 4 odst. 2 zákona, které nestanoví jiný předpoklad, než že musí jít o pohledávku splatnou.

Povaha řízení o návrhu na prohlášení konkursu nevylučuje, aby soud o skutečnostech, jež jsou mezi účastníky sporné, prováděl dokazování (srov. § 120 o. s. ř.), zejména jestliže provedením dokazování lze odstranit pochybnosti soudu o tom, zda dlužník je v úpadku, a získat informace o majetkových poměrech dlužníka. Konkursní soud však není povolán k tomu, aby v řízení o návrhu na prohlášení konkursu vedl dokazování o tom, zda pohledávka věřitele v právu vůbec existuje, a aby tímto způsobem řešil spor o existenci a výši pohledávky věřitele proti dlužníkovi.

Jestliže tedy konkursní soud zjistí, že k závěru o existenci splatné pohledávky věřitele (navrhovatele konkursu) je zapotřebí provést dokazování (dlužník pohledávku popírá a předložené listiny existenci pohledávky neosvědčují), pak návrh na prohlášení konkursu (bez ohledu na to, zda účastníci učinili důkazní návrhy ve výše uvedeném směru či nikoli) zamítne proto, že věřitel svou pohledávku za dlužníkem nedoložil.

IX.

K ustanovení § 4 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 120 o.s.ř.

Návrh na prohlášení konkursu nelze zamítnout jen proto, že osoby, které věřitel v návrhu označil jako další věřitele se splatnými pohledávkami za dlužníkem, neodpověděly na výzvu soudu a existenci těchto pohledávek nepotvrdily, případně nedoložily.

Věřitel, který podává návrh na prohlášení konkursu pro insolvidenci dlužníka (§ 4 odst. 2, § 1 odst. 2, věta první, zákona), nemá zpravidla k dispozici listiny, jimiž by mohl již při podání návrhu doložit (osvědčit), že pohledávky dalších věřitelů proti dlužníkovi v právu skutečně existují (obvykle disponuje toliko sdělením oněch věřitelů, že jim dlužník dluží určitou částku), ať již proto, že ony listiny tvoří součást obchodního či služebního tajemství, nebo proto, že tito věřitelé nemají na prohlášení konkursu na majetek dlužníka zájem a s navrhujícím věřitelem nespolupracují. Zákon proto také věřiteli - navrhovateli neukládá, aby existenci pohledávek dalších věřitelů sám doložil (osvědčil).

Soud je povinen i bez výslovného návrhu navrhovatele prověřit, zda tito další věřitelé mají splatné pohledávky proti dlužníkovi. Jde o projev vyšetřovací zásady, jež se zejména v té fázi konkursního řízení, která končí rozhodnutím o návrhu na prohlášení konkursu, často prolíná se zásadou projednací (srov. § 120 o. s. ř.), a která je tu omezena pouze tím, že existenci dalších splatných závazků dlužníka je soud povinen zkoumat z úřední povinnosti (aniž je tím dotčeno ustanovení § 120 odst. 3, věty první, o. s. ř.) především u osob, které jsou v návrhu na prohlášení konkursu označeny jako další věřitelé dlužníka. Za této situace je vyloučeno zamítnout návrh na prohlášení konkursu jen proto, že ony osoby na výzvu soudu, aby potvrdily (případně i doložily) existenci pohledávek proti dlužníkovi, v poskytnuté pořádkové lhůtě vůbec nereagovaly. Je na soudu, aby splnění povinnosti na dotaz soudu odpovědět (srov. § 128, věta první, o. s. ř.) na oslovených subjektech vynutil, a to i za použití pořádkového opatření ve smyslu ustanovení § 53 o. s. ř.

X.

K ustanovení § 4 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání.

Další navrhovatel (§ 4 odst. 4 zákona) nemůže odmítnout stav konkursního řízení, ke kterému svým návrhem na prohlášení konkursu přistoupil.

Jestliže soud z okolnosti, že byl podán další návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka, nevyvodil důsledky předepsané ustanovením § 4 odst. 4 zákona a ve věci rozhodl, aniž by s dalším navrhovatelem jednal jako s účastníkem řízení, nemůže soudní rozhodnutí nabýt právní moci před doručením opomenutému navrhovateli.

Účinky návrhu dalšího navrhovatele na prohlášení konkursu na majetek stejného dlužníka, uvedené v ustanovení § 4 odst. 4 zákona, nastávají dnem, kdy tento procesní úkon dojde soudu.

Další navrhovatel nemůže odmítnout stav konkursního řízení, ke kterému svým návrhem na prohlášení konkursu přistoupil; to platí bez zřetele k tomu, je-li dalším navrhovatelem dlužník, jeho věřitel anebo další osoba, která je podle zvláštního zákona legitimována k návrhu na prohlášení konkursu (§ 4 odst. 1 zákona). Uvedený závěr plyne přímo ze znění citovaného ustanovení, které slovy „návrh dalšího navrhovatele ... se považuje za přistoupení“ vylučuje možnost jakéhokoliv uvážení soudu nebo osoby, která návrh podala, co do posouzení procesních účinků onoho návrhu. Ustanovení § 4 odst. 4, část věty za středníkem, zákona pak jednoznačně (se zřetelem k ustanovení § 3 odst. 1 zákona) vylučuje uplatnit pro institut „přistoupení k řízení“ podle zákona o konkursu a vyrovnání procesní postupy, které jsou v občanském soudním řízení vlastní institutu přistoupení do řízení podle ustanovení § 92 odst. 1 o. s. ř.; určuje totiž, že další navrhovatel stav, v němž se konkursní řízení při (v době) jeho přistoupení nachází, přijmout musí (jeho souhlas či nesouhlas s tím, že se účastníkem konkursního řízení v tomto stadiu řízení stal, je tu - na rozdíl od situace popsané v § 92 odst. 1, druhé větě, o. s. ř. - bezvýznamný).

Soud též nerozhoduje (ani ve výlučně kladném smyslu) o tom, zda tento další navrhovatel k řízení přistoupit může, neboť k přistoupení - jak bylo rozvedeno výše - dochází ze zákona již okamžikem, kdy návrh dalšího navrhovatele došel soudu. Procesní účinky, přiznané návrhu dalšího navrhovatele na prohlášení konkursu na majetek stejného dlužníka, nezbavují soud povinnosti doručit tento návrh do vlastních rukou dlužníka (§ 3 odst. 1 zákona, § 79 odst. 3, věta první, o. s. ř.); doručení dalšího návrhu ovšem dlužníku možnost navrhnout povolení ochranné lhůty (§ 5a odst. 1 zákona) nezakládá.

Z účinků, jež zákon o konkursu a vyrovnání návrhu dalšího navrhovatele přiznává, pak plyne, že soud nerozhoduje ani o spojení věcí ke společnému řízení (§ 112 odst. 1 o. s. ř.); to platí i tehdy, byl-li nový návrh omylem u konkursního soudu zapsán pod samostatnému spisovou značkou. Také soud, který zjistí, že u něj byl podán další návrh na prohlášení konkursu na majetek téhož dlužníka, ve věci žádné rozhodnutí nevydává (ať již by šlo o usnesení o místní či věcné nepříslušnosti nebo o zastavení řízení pro překážku věci zahájené). Neprodleně postoupí další návrh soudu, u kterého probíhá řízení o návrhu původním, přičemž o postoupení vyrozumí toho, kdo další návrh podal.

Jestliže soud z okolnosti, že byl podán další návrh, nevyvodil důsledky předepsané ustanovením § 4 odst. 4 zákona a ve věci (o návrhu na prohlášení konkursu) rozhodl, aniž s dalším navrhovatelem jednal jako s účastníkem řízení, nemůže soudní rozhodnutí nabýt právní moci před doručením opomenutému navrhovateli; tento důsledek nastává bez ohledu na to, že konkursní soud v době rozhodnutí nevěděl o tom, že byl podán další návrh. Byl-li další návrh podán v době, kdy soud již rozhodl o návrhu původním, avšak toto rozhodnutí dosud nedoručil účastníku, je povinen je doručit i onomu dalšímu navrhovateli. Došel-li další návrh soudu poté, co rozhodnutí o návrhu původním bylo již účastníkům řízení doručeno, avšak dosud nenabylo právní moci, není třeba (vzhledem ke stavu, v němž se řízení nachází) toto rozhodnutí novému účastníku doručovat; ten má ovšem možnost rozhodnutí napadnout odvoláním, a to ve lhůtě, v níž je oprávněn podat odvolání původní navrhovatel (jenž není dlužníkem), a bylo-li takových navrhovatelů více, pak ve lhůtě, počítané od doručení rozhodnutí posledního z nich.

K ustanovení § 4 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání a k článku V. bod 1 zákona č. 94/1996 Sb.

Účinky uvedené v ustanovení § 4 odst. 4 zákona má ve smyslu článku V. bodu 1 zákona č. 94/1996 Sb. též návrh dalšího navrhovatele na prohlášení konkursu, podaný před účinností zákona č. 94/1996 Sb. (před 1. 6. 1996), jestliže o návrhu na prohlášení konkursu nebylo do 31. 5. 1996 pravomocně rozhodnuto.

Podle článku V. bod 1 zákona č. 94/1996 Sb., kterým se mění a doplňují zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, tento zákon platí i pro řízení zahájená před jeho účinností; právní účinky úkonů, které nastaly dříve, zůstávají zachovány.

Protože ustanovení § 4 odst. 4 bylo do zákona o konkursu a vyrovnání doplněno zákonem č. 94/1996 Sb., zabývaly se soudy také otázkou, zda a v jakém směru lze toto ustanovení uplatnit i pro řízení zahájená před účinností novely. Ustanovení § 4 odst. 4 zákona neodnímá právní účinky žádnému z procesních úkonů, jež byly nebo mohly být provedeny ve dvou či více souběžně probíhajících řízeních o návrzích na prohlášení konkursu na majetek stejného dlužníka, o nichž dosud nebylo pravomocně rozhodnuto. Konstruuje naopak účinek nový, a to ten, že návrh pozdější se považuje za přistoupení k řízení o návrhu dřívějším, aniž by tento účinek byl omezen na řízení zahájená ke dni 1. 6. 1996. Pro užití tohoto ustanovení tedy plně platí ustanovení článku V. bodu 1, části věty před středníkem, zákona č. 94/1996 Sb. Účinky předpokládané ustanovením § 4 odst. 4 zákona nemůže konkursní soud pro řízení zahájená před 1. 6. 1996 vyloučit ani s poukazem na „vhodnost“ či „účelnost“ takového postupu, eventuálně s odvoláním na zásadu hospodárnosti řízení.

XII.

K ustanovení § 5 zákona o konkursu a vyrovnání a k článku V. bod 1 zákona č. 94/1996 Sb.

Povinnost zaplatit zálohu na náklady konkursu má především navrhovatel - věřitel. Podá-li návrh na prohlášení konkursu dlužník, lze i po něm požadovat zaplacení zálohy, avšak jeho neschopnost okamžitě ji složit nemůže vést k zastavení konkursního řízení.

Povinnost složit zálohu na náklady konkursu má jen ten navrhovatel, jehož návrh na prohlášení konkursu soudu došel v době od 1. 6. 1996.

V soudní praxi není shody v názoru, zda řízení o návrhu na prohlášení konkursu podaném dlužníkem, má (či musí) být zastaveno v případě, že dlužník přes výzvu soudu v určené lhůtě nezplatí zálohu na náklady konkursu § 5 zákona). Např. Krajský soud v Hradci Králové ve věci sp. zn. 37 K 251/96 řízení o návrhu dlužníka zastavil s odůvodněním, že ustanovení § 5 odst. 2 zákona nedává soudu možnost zálohu na náklady konkursu dlužníku prominout a že záloha na náklady konkursu není soudním poplatkem, takže nebylo možné vyhovět žádosti dlužníka, aby byl od placení (proto, že nemá žádné finanční prostředky a nedisponuje ani žádným majetkem) osvobozen. Také Krajský obchodní soud v Ostravě ve věci sp. zn. 14 K 189/94 řízení o návrhu dlužníka po marném uplynutí lhůty určené dlužníku k zaplacení zálohy bez dalšího podle § 5 odst. 2 zákona zastavil. Oproti tomu Krajský soud v Ústí nad Labem ve věci sp. zn. K 222/96 v tom, že dlužník nebyl schopen zálohu po výzvě zaplatit, důvod k zastavení řízení nespatořoval²⁾.

Uložením povinnosti zaplatit zálohu na náklady konkursu sleduje zákon o konkursu a vyrovnání – jak vyplývá z důvodové zprávy k novele tohoto zákona provedené zákonem č. 94/1996 Sb. – několik cílů. V první řadě jde o to, aby i v případě, že v konkursní podstatě zatím nejsou k dispozici žádné finanční

prostředky, byla umožněna činnost správce podstaty od počátku jeho jmenování (ještě dříve, než bude možné zpeněžit konkursní podstatu) a dále o to, aby byla ztížena možnost podávání návrhů na prohlášení konkursu, které mají šikanózní povahu.

Ustanovení § 5 zákona poskytuje soudu - jak plyne ze znění jeho odstavce 1 - možnost (nikoli povinnost) úhradu zálohy po navrhovateli žádat; zákon zakotvuje povinnost navrhovatele zálohu na výzvu soudu zaplatit, nikoliv však povinnost soudu navrhovatele k úhradě zálohy vždy vyzvat. Má-li soud možnost rozhodnout se, zda navrhovatele ke složení zálohy vůbec vyzve, pak mu přísluší i právo nevyvozovat z marného uplynutí určené lhůty důsledky předjímané ustanovením § 5 odst. 2 zákona (nemusí tedy řízení zastavit). I když ustanovení § 5 zákona nerozlišuje mezi navrhovatelem - věřitelem (další osobou, kterou zvláštní zákon legitimuje k podání návrhu na prohlášení konkursu) a navrhovatelem - dlužníkem, nelze je posuzovat izolovaně od ostatních ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, zejména pak bez vazby na ustanovení § 68a zákona ve znění účinném do 31. 3. 1998 a (od 1. 4. 1998) na ustanovení § 4a zákona. Byla-li ustanovením § 68a zákona (vtěleným do zákona o konkursu a vyrovnání zákonem č. 94/1996 Sb. společně s ustanovením o záloze na náklady konkursu) uložena dlužníku (fyzické osobě, je-li podnikatelem, a právnické osobě) a výslovně i osobám oprávněným podat jeho jménem návrh na zahájení řízení povinnost podat návrh na prohlášení konkursu, je-li předlužen (§ 1 odst. 3 zákona), a to v zájmu posílení právní jistoty a zajištění rovných podmínek všem věřitelům dlužníka, pak stěží obстоjí představa, že soud může zastavit řízení proto, že dlužník - navrhovatel nebyl schopen zaplatit v určené lhůtě zálohu na náklady konkursu. Účelem institutu zálohy není a nebylo zabránit tomu, aby řízení proběhlo tam, kde zákon příslušným subjektům přímo ukládá je zahájit a kde tudíž zájem na projednání konkursu převažuje nad zájmem zajistit dostatečné finanční krytí konkursních nákladů. Povinnost zaplatit zálohu na náklady konkursu má ve smyslu ustanovení § 5 zákona především navrhovatel - věřitel. Podá-li návrh na prohlášení konkursu dlužník, lze po něm sice podle okolností zaplacení zálohy požadovat také, avšak jeho neschopnost okamžitě ji složit nemůže vést k zastavení konkursního řízení.

V soudní praxi rovněž není jednoty při výkladu přechodného ustanovení obsaženého v článku V. bodu 1 zákona č. 94/1996 Sb. ve vztahu k povinnosti složit zálohu na náklady konkursu, kterou citovaná novela zákona o konkursu a vyrovnání zavedla s účinností od 1. 6. 1996. Proti názoru, že povinnost složit zálohu na náklady konkursu je možné uložit jen v řízení zahájeném nejdříve ke dni účinnosti novely, se klade úvaha (vyjádřená např. Vrchním soudem v Praze pod sp. zn. 4 Ko 306/96), podle níž článek V. bod 1 zákona č. 94/1996 Sb., obsahuje standardní úpravu přechodných ustanovení v procesním předpisu. Tato úprava spočívá v tom, že řízení zahájená dříve jsou obvykle dokončena podle nové procesní úpravy. Nepřípustnost retroaktivity se týká hmotněprávní úpravy a navrhovateli lze uložit povinnost složit zálohu nikoliv v závislosti na tom, kdy bylo na jeho návrh zahájeno řízení o prohlášení konkursu (tj. před 1. 6. 1996 nebo od tohoto data), nýbrž s přihlédnutím k tomu, zda dosud trvá jeho procesní postavení navrhovatele. Toto postavení navrhovatel podle onoho názoru ztrácí až okamžikem prohlášení konkursu, eventuálně právní mocí rozhodnutí, kterým se končí řízení, aniž by byl konkurs prohlášen.

Ustanovení článku V. bodu 1 zákona č. 94/1996 Sb. slovy „tento zákon platí i pro řízení zahájená před jeho účinností; právní účinky úkonů, které nastaly dříve, zůstávají zachovány“, vyjadřuje tradiční zásadu procesního práva o časových mezích procesních zákonů. Z povahy procesního práva plyne, že změny, které přináší procesní právo nové, mohou působit výlučně ode dne nabytí účinností nového zákona, a to i pro řízení, jež byla zahájena před jeho účinností. Účinky procesních úkonů účastníků i soudu, které s nimi spojovala či nespojovala dřívější procesní úprava, však zůstávají zachovány. Jestliže tedy zákon o konkursu a vyrovnání za dřívější úpravy, účinné do 31. 5. 1996, s postavením navrhovatele, založeným jeho procesním úkonem (podáním návrhu na prohlášení konkursu), nespojoval povinnost složit zálohu na náklady konkursu, pak právě tento účinek zůstává zachován a soud nemůže tuto povinnost uložit dodatečně. Platí proto, že povinnost složit zálohu na

náklady konkursu má jen ten navrhovatel, jehož návrh na prohlášení konkursu soudu došel počínaje 1. 6. 1996.

2) Toto rozhodnutí bylo uveřejněno pod č. 18/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

XIII.

K ustanovení § 1 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání.

Závěr o tom, že věřitel má za dlužníkem splatnou pohledávku (§ 1 odst. 2, věta první, zákona), je možné učinit i bez toho, aby byla přesně známa výše dlužníkovy závazku.

Podmínka více věřitelů dlužníka je splněna také tehdy, je-li splatná pohledávka dalšího (druhého) věřitele zanedbatelného rozsahu.

Podle ustanovení § 1 odst. 2, věty první, zákona je dlužník v úpadku, jestliže má více věřitelů a není schopen plnit své splatné závazky.

Požadavek zákona na pluralitu věřitelů nelze posuzovat odděleně od požadavku plurality „splatných závazků“, které dlužník není schopen plnit. Dlužník musí mít nejméně dva věřitele, z nichž každý má proti němu pohledávku po lhůtě splatnosti; o úpadek tedy nepůjde např. tehdy, má-li dlužník jen jediného věřitele s (více) pohledávkami po lhůtě splatnosti, avšak pohledávky dalších věřitelů dosud splatné nejsou (doba plnění dosud neuplynula). Zákon současně neuvádí, že by závěr o existenci splatného závazku dlužníka nebylo možné učinit bez toho, aby byla přesně známa výše tohoto závazku. Jestliže bude věřitel např. tvrdit, že má proti dlužníkovi pohledávku po lhůtě splatnosti ve výši 100 000 Kč, a dlužník potvrdí existenci nesplaceného závazku jen ve výši 50 000 Kč, pak tím bylo pro účely rozhodnutí o návrhu na prohlášení konkursu osvědčeno, že věřitel má proti dlužníkovi splatnou pohledávku. Přesná výše pohledávky totiž není v tomto okamžiku významná (podstatnou se tato okolnost stává teprve v procesu přezkoumání přihlášených pohledávek, tedy až po prohlášení konkursu); rozhodující je, že dlužník není schopen plnit splatný závazek svému věřiteli ani v rozsahu, který uznává. Soud tedy nemůže dovodit, že věřitel má za dlužníkem splatnou pohledávku, že však věřitel tuto pohledávku neosvědčil, neboť přesné zjištění jejího rozsahu (výše) vyžaduje dokazování.

Z uvedeného dále vyplývá, že pro závěr o existenci úpadku pro insolventci není možné činit rozdíl mezi závazky dlužníka podle jejich výše. O splatný závazek dlužníka ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2, věty první, zákona jde a podmínka více věřitelů dlužníka je tedy splněna, i když pohledávka dalšího (druhého) věřitele po lhůtě splatnosti je zanedbatelného rozsahu. Není správný názor, že dlužník nemá více věřitelů jen proto, že splatná pohledávka je jen nepatrného rozsahu.

XIV.

K ustanovení § 1 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání.

Jestliže dlužník je - objektivně vzato - schopen zaplatit splatnou pohledávku věřitele, není však k její úhradě ochoten, nejsou splněny podmínky úpadku ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2, věty první, zákona.

Ustanovení § 1 odst. 2 zákona předpokládá, že v úpadku je jen takový dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky, tedy že u dlužníka objektivně nastala situace, která brání uspokojit pohledávky věřitelů ve stanovené (smluvené či jinak určené) době splatnosti, i kdyby chtěl. Jestliže dlužník disponuje prostředky, které mu umožňují bez zbytečného odkladu splatné pohledávky

věřitelů uhradit, avšak není k tomu ochoten (např. proto, že tyto pohledávky neuznává, vede spor o jejich výši nebo proti nim uplatňuje pohledávky vlastní), nejsou splněny podmínky úpadku ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2, věty první, zákona.

XV.

K ustanovení § 1 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 142, § 149 odst. 1 o. s. ř.

Výrok soudu o tom, že náhrada nákladů řízení má být zaplacená advokátu (k jeho rukám), je pouze určením platebního místa; osobou, jíž byla náhrada nákladů řízení přiznána, je účastník řízení (§ 142, § 149 odst. 1 o. s. ř.). Advokáta proto při uplatňování takové pohledávky nelze ani v konkursu považovat za dlužníka věřitele.

Rozhodne-li ve smyslu ustanovení § 149 odst. 1 o. s. ř. soud, že ten, jemuž byla uložena povinnost k náhradě nákladů řízení, je povinen zaplatit tuto náhradu advokátu (k jeho rukám), je osobou oprávněnou z tohoto rozhodnutí účastník (vedlejší účastník), kterého advokát zastupoval. Určení, že náklady se platí advokátu, představuje stanovení platebního místa; advokát proto nemůže tento nárok vlastním jménem exekučně ani jinak vymáhat a nelze jej tedy při uplatňování takové pohledávky v konkursu považovat za věřitele ve smyslu § 1 odst. 2, věty první, zákona.

XVI.

K ustanovení § 6, § 12a odst. 3 a § 27 odst. zákona o konkursu a vyrovnání

Pohledávky úpadce patří do konkursní podstaty. Závěr o vyloučení nedobytných pohledávek z podstaty je možno učinit až po prohlášení konkursu (§ 27 odst. 6 zákona), nikoli již při rozhodování o návrhu na prohlášení konkursu v rámci posouzení, zda majetek dlužníka zřejmě nepostačuje k úhradě nákladů konkursu (§ 12a odst. 3 zákona).

V soudní praxi nepanuje shoda ani v otázce, kdy (v které fázi konkursního řízení) je možno učinit závěr o vyloučení nedobytných pohledávek z podstaty. Krajský obchodní soud v Brně např. ve věci sp. zn. 27 K 170/95 zamítl návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka podle § 12a odst. 3 zákona, když uzavřel, že v aktivech dlužníka jsou (vedle minimálního hotovostního zůstatku) jen nedobytné pohledávky. Naproti tomu Vrchní soud v Praze pod sp. zn. 4 Ko 260/96 uvedl, že závěr o vyloučení nedobytných pohledávek z podstaty je možno učinit až po prohlášení konkursu.³⁾

Pohledávky úpadce patří do konkursní podstaty a jsou tudíž majetkem dlužníka, který je postižen prohlášením konkursu. Klasifikovat tyto pohledávky jako nedobytné s účinkem, že se k nim při úvaze o majetku podstaty nepřihlédne, je však v konkursu možné pouze postupem podle ustanovení § 27 odst. 6 zákona, tedy až v té fázi konkursního řízení, která následuje po prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Při rozhodování o návrhu na prohlášení konkursu v rámci posouzení, zda majetek dlužníka zřejmě nepostačuje k úhradě nákladů konkursu (§ 12a odst. 3 zákona), ovšem pohledávky dlužníka jako „nedobytné“ pominout (z majetku, který by měl být prohlášením konkursu postižen vyloučit) nelze. Zákon s takovým postupem nepočítá již proto, že soud ani navrhuující věřitel před prohlášením konkursu obvykle nemá pro takový závěr spolehlivé podklady (tvrzení dlužníka o neexistenci písemných podkladů o nedobytnosti pohledávky samo o sobě nestačí). Vykazuje-li dlužník pohledávky za jinými, stěží lze bez prozkoumání potřebných údajů z jeho účetnictví, případně bez pokusu zajistit si součinnost jeho dlužníků a prověřit jejich solventnost, usuzovat na „zřejmý“ nedostatek majetku dlužníka potřebného k úhradě nákladů konkursu. Jde přitom o úkony, jež svým rozsahem překračují zkoumání podmínek, za nichž soud může prohlásit konkurs (§ 12a odst. 1 zákona). Soudu nic nebrání, aby (dojde-li posléze k vyloučení nedobytných pohledávek úpadce z

podstaty) již prohlášený konkurs podle ustanovení § 44 odst. 1 písm. d) zákona, který tuto situaci výslovně předjímá, zrušil.

3) Toto rozhodnutí bylo uveřejněno pod č. 24/1998 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

XVII.

K ustanovením § 6, § 15, § 16 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 42a o. z.

Není vyloučeno, aby majetek konkursní podstaty (majetek, na který bude prohlášen konkurs), tvořily jen věci ve vlastnictví třetích osob, které patří do podstaty v důsledku neúčinných úkonů dlužníka (úpadce).

Do konkursní podstaty náleží nejen majetek, který dlužníkovi patřil v den prohlášení konkursu (včetně nemovitostí, které před prohlášením konkursu dlužník převedl na jiné osoby, jestliže katastrální úřad do prohlášení konkursu nerozhodl o vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí, a bez ohledu na to, že návrh na zápis vkladu byl podán ještě před prohlášením konkursu⁴⁾ nebo kterého nabyl za konkursu (tj. majetek v jeho vlastnictví). Z ustanovení § 14 odst. 1 písm. a), věty druhé, § 15 a § 16 zákona vyplývá, že do konkursní podstaty patří rovněž takový majetek, jehož vlastníkem je sice osoba odlišná od úpadce, avšak právní úkony dlužníka (úpadce), týkající se tohoto majetku (na jejichž základě dlužník tento majetek pozbyl ze svého vlastnictví), jsou vůči věřitelům (konkursním věřitelům) neúčinné (buď na základě zákona nebo na základě rozhodnutí soudu vydaného ve smyslu ustanovení § 42a o. z.).

Není proto vyloučeno, aby soud prohlásil konkurs, i když bude zřejmé, že dlužník žádný postižitelný majetek nevlastní, bude-li současně doloženo, že prohlášením konkursu se právní úkony, jimiž se dlužník majetku zbavil, stanou vůči konkursním věřitelům neúčinnými nebo že věřitelé (konkursní věřitelé) takovým právním úkonům dlužníka u soudu odporovali nebo odporovat hodlají (srov. § 16 odst. 1 zákona a § 42a o. z.).

4) Podrobněji viz výklad pod bodem XXIV. tohoto stanoviska.

XVIII.

K ustanovením § 3 odst. 1, § 4, § 7, § 13 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 90, § 94 o. s. ř.

V době od podání návrhu do právní moci usnesení o prohlášení konkursu nebo usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu anebo usnesení o zastavení konkursního řízení jsou účastníky konkursního řízení dlužník a věřitelé (popřípadě jiné osoby), kteří podali návrh.

Doručením usnesení o prohlášení konkursu se „známý věřitel“ (§ 13 odst. 2 zákona) nestává účastníkem konkursního řízení a není ani oprávněn proti tomuto usnesení podat odvolání.

Po prohlášení konkursu jsou účastníky konkursního řízení úpadce a věřitelé, kteří přihlásili své pohledávky do konkursu. Konkursní věřitelé se účastníky konkursního řízení stávají dnem, kdy jejich přihláška došla soudu. Podáním přihlášky pohledávky konkursní

věřitel nezískává legitimaci k podání odvolání proti usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu, ani k podání dovolání proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto ve věci prohlášení konkursu.

Ustanovení § 90 o. s. ř. se v konkursním řízení nepoužije.

V jednotlivých fázích konkursního řízení je okruh účastníků řízení odlišně upraven.

V době od podání návrhu do právní moci usnesení o prohlášení konkursu jsou účastníky konkursního řízení dlužník a věřitelé, kteří podali návrh, případně další osoby, jimž zvláštní zákon přiznává legitimaci k podání návrhu, jestliže takový návrh podaly (srov. § 4 odst. 1 a § 7 zákona). Uvedené obdobně platí i tehdy, jestliže soud prvního stupně návrh na prohlášení konkursu zamítl, popřípadě řízení zastavil.

V případě, že konkurs na majetek dlužníka byl prohlášen, jsou nadále účastníky konkursního řízení dlužník, jenž se stal úpadcem (srov. § 13 odst. 4, větu druhou, zákona), a věřitelé, kteří přihlásili své pohledávky do konkursu (konkursní věřitelé). Společně mají tyto fáze konkursního řízení to, že účastníkem řízení tu je (a vždy musí být) dlužník (úpadce). Ani věřitel, k jehož návrhu byl konkurs na majetek dlužníka prohlášen, se nestane účastníkem té části konkursního řízení, jež počíná běžet prohlášením konkursu, jestliže včas (srov. § 22 odst. 2 zákona) nepřihlásil svou pohledávku u konkursního soudu. Opomenul-li přihlášku podat, končí účast tohoto věřitele v řízení právní mocí usnesení o prohlášení konkursu.

Protože účast věřitelů v řízení po prohlášení konkursu se zakládá okamžikem, kdy se stali „konkursními věřiteli“, a protože konkursními věřiteli jsou věřitelé, kteří uplatňují v konkursu své nároky (srov. § 7 zákona), považují se konkursní věřitelé za účastníky konkursního řízení ode dne, kdy jejich přihláška došla soudu. Tímto způsobem se zakládá jejich účastenství pro fázi konkursního řízení, která započala prohlášením konkursu. V případě, že tyto osoby nebyly účastníky předcházející fáze konkursního řízení, zahájené podáním návrhu na prohlášení konkursu, neboť nepodaly návrh na prohlášení konkursu, nejsou ani legitimovány k podání odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně o prohlášení konkursu nebo k podání dovolání proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto ve věci prohlášení konkursu; k podání těchto opravných prostředků jsou totiž legitimovány jen osoby, které se staly účastníky první fáze konkursního řízení (od 1. 4. 1998 plyne tento závěr výslovně z ustanovení § 12a odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání ve znění zákona č. 12/1998 Sb.).

Rozdíly, jež se v rozhodovací praxi soudů projevují při posuzování účastenství v jednotlivých fázích konkursního řízení, plynou v první řadě z toho, jak se liší názory soudů co do definice účastenství v konkursu (srov. § 90 a § 94 o. s. ř.). Vrchní soud v Olomouci např. pod sp. zn. 2 Ko 70/96 formuloval závěr, podle kterého okruh účastníků řízení o návrhu na prohlášení konkursu je vymezen ustanovením § 90 o. s. ř., a podá-li tento návrh jiná osoba než dlužník, vystupuje dlužník jako odpůrce. Oproti tomu Vrchní soud v Praze pod sp. zn. 4 Ko 314/96 vymezil okruh účastníků konkursního řízení jen odkazem na ustanovení § 7 zákona. Oba soudy přitom rozhodovaly o odvolání „známého věřitele“ (§ 13 odst. 2 zákona) proti usnesení o prohlášení konkursu a oba odvolání jako podané osobou neoprávněnou (§ 218 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.) odmítly.

Ustanovení občanského soudního řádu se pro konkursní řízení přiměřeně použijí, jen nestanoví-li jinak zákon o konkursu a vyrovnání (srov. § 3 odst. 1 zákona). Má-li zákon o konkursu a vyrovnání samostatné ustanovení, kterým vymezuje účastníky řízení (§ 7 zákona), a je-li okruh účastníků řízení dále (v porovnání s občanským soudním řádem odlišně) definován uvedením osob k podání návrhu (případně dalšího návrhu) na prohlášení konkursu oprávněných (§ 4 zákona), pak již není namístě definovat účastníky konkursního řízení způsobem jiným. Úprava účastenství v konkursu tedy stojí na

zásadě, že účastníkem je ten, koho zákon o konkursu a vyrovnání za účastníka označí (takto je mimochodem také definováno účastenství v ustanovení § 90, druhé části, věty o. s. ř.). Odtud plyne závěr, že ustanovení § 90 o. s. ř. se v konkursním řízení nepoužije ani přiměřeně.

Takové určení okruhu účastníků konkursního řízení potvrzuje jako správný závěr, podle něž „známý věřitel“ (§ 13 odst. 2 zákona) účastníkem první fáze konkursního řízení není a nestává se jím ani doručením usnesení o prohlášení konkursu (§ 13 odst. 2 zákona); proto není oprávněn podat proti usnesení o prohlášení konkursu odvolání (srov. § 218 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.). a to bez zřetele k tomu, zda po prohlášení konkursu přihlásil svou pohledávku u soudu.

XIX.

K ustanovením § 7, § 8, § 14 písm. d) zákona o konkursu a vyrovnání.

Správce konkursní podstaty není účastníkem konkursního řízení. Jako zvláštní procesní subjekt má samostatné postavení jak vůči úpadci, tak vůči konkursním věřitelům a nelze jej považovat za zástupce konkursních věřitelů, ani za zástupce úpadce.

Ve sporu, v němž správce vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku úpadce, je žalobcem správce konkursní podstaty.⁵⁾

V soudní praxi také nepanuje shoda v otázce, jak mají být v rozhodnutí označeni účastníci řízení, jestliže se řízení, v němž vystupoval nebo by měl vystupovat (kdyby nebylo konkursu) úpadce, účastní správce konkursní podstaty. Např. Krajský soud v Ostravě pod sp. zn. 8 Co 1650/97 označil správce v záhlaví rozhodnutí jako zástupce úpadce (povinného), oproti tomu Krajský soud v Plzni v rozhodnutí ve věci sp. zn. 19 C 56/96 uvedl jako žalobkyni správkyni konkursní podstaty označenou jménem, příjmením, povoláním, bydlištěm a funkcí (charakterizovanou tak, že jde o správkyni konkursní podstaty konkrétního úpadce).

Správce konkursní podstaty není účastníkem konkursního řízení (srov. § 7 zákona), nýbrž má jako zvláštní procesní subjekt (srov. též § 8 zákona) samostatné postavení jak vůči úpadci, tak vůči konkursním věřitelům. Nelze jej proto považovat ani za zástupce konkursních věřitelů (i když vlastně svou činností jedná v jejich zájmu), ani za zástupce úpadce (ačkoliv na něj přešla téměř všechna úpadcova dispoziční oprávnění). Odtud je patrný i obecný požadavek kladený na označení správce konkursní podstaty (ať již jde o spory zahájené správcem nebo proti správci ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. d/ zákona, o spory, jejichž účastníkem se správce stal ve smyslu § 14 odst. 1 písm. c/ zákona, nebo o spory, jejichž účastníkem se správce stal jiným způsobem – viz např. § 93 o. s. ř.); správce konkursní podstaty musí být v záhlaví soudního rozhodnutí označen přímo jako účastník řízení (nikdy jako zástupce úpadce), a to svým jménem, příjmením, povoláním, bydlištěm a funkcí („správce konkursní podstaty úpadce XY“). Označí-li správce konkursní podstaty v žalobě, již po prohlášení konkursu vymáhá do konkursní podstaty pohledávku úpadce, úpadce jako žalobce a sebe jako „zástupce úpadce“, jde o vadu podání (vadu v označení účastníka řízení), k jejímuž odstranění je třeba správce vyzvat postupem podle § 43 o. s. ř.

5) Srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 17/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

XX.

K ustanovení § 14 písm. c) a d) zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 24 a násl. o. s. ř.

Správce konkursní podstaty je oprávněn dát se zastoupit advokátem v řízení, v němž vymáhá ve prospěch podstaty pohledávky úpadce, jakož i ve sporech vyvolaných konkursním řízením a v řízeních, jejichž účastníkem se stal místo úpadce.

Správci konkursní podstaty z titulu jeho funkce přísluší vymáhat ve prospěch podstaty plnění (uplatňovat pohledávky úpadce), která vedou k rozmnožení majetku podstaty (srov. např. § 27 odst. 4 zákona), včetně vymáhání cestou soudní (podáním příslušné žaloby).

V občanském soudním řízení, v němž vymáhá ve prospěch podstaty pohledávky úpadce (a shodně pak též ve sporech vyvolaných konkursním řízením a v řízeních, jejichž účastníkem se stal místo úpadce – srov. § 14 odst. 1 písm. c/ zákona), přísluší správci stejná práva a povinnosti, jaká mají jiní účastníci občanského soudního řízení, tedy i právo dát se v řízení zastupovat zástupcem, jež si zvolí (§ 24 a násl. o. s. ř.). Takovým zástupcem může být i advokát; okolnost, že správce konkursní podstaty je sám advokátem (jež ostatně vždy neplatí), nemá na tento závěr žádného vlivu.

XXI.

K ustanovení § 12a odst. 3 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 169 odst. 1 o. s. ř.

Jestliže soud zamítá návrh na prohlášení konkursu podle ustanovení § 12a odst. 3 zákona, vyjádří důvod zamítnutí též ve výroku usnesení.

Konkursní soudy postupují rozdílně při formulaci výroku, kterým se zamítá návrh na prohlášení konkursu podle ustanovení § 12a odst. 3 zákona. Např. v rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 4 Ko 32/97 byl formulován názor, že v takovém případě je nezbytné vyjádřit důvod zamítnutí i ve výroku usnesení (takto postupoval i Krajský obchodní soud v Brně ve věci sp. zn. 32 K 335/95, 66/96 nebo Krajský soud v Ústí nad Labem ve věci sp. zn. 18 K 8/97). Naproti tomu např. Krajský soud v Praze ve věcech sp. zn. K 4/96 a K 12/97 návrh podle ustanovení § 12a odst. 3 zákona zamítl, aniž důvod zamítnutí vyjádřil ve výroku rozhodnutí.

Zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu podle ustanovení § 12a odst. 3 zákona má (v porovnání s jinými důvody, pro které je možné návrh zamítnout) specifické účinky, které významně ovlivňují právní postavení dlužníka a které zpravidla mají dopad i do majetkové sféry jeho věřitelů. Zamítnutím návrhu proto, že je zřejmé, že majetek dlužníka (obchodní společnosti) nepostačuje k úhradě nákladů konkursu (§ 12a odst. 3 zákona), se obchodní společnost zrušuje (srov. § 68 odst. 1 písm. f/ obch. zák.) a může být bez likvidace vymazána z obchodního rejstříku (§ 68 odst. 2, věta druhá, obch. zák.). Stejným způsobem dochází též ke zrušení dlužníka – družstva (§ 254 odst. 2 písm. b/ obch. zák.). Uvedeným rozhodnutím se zrušuje také veřejná obchodní společnost, jejímž je dlužník společníkem (§ 88 odst. 1 písm. e/ obch. zák.), a komanditní společnost, je-li dlužník komplementářem (§ 93 odst. 2, § 102 a § 88 odst. 1 písm. e/ obch. zák.). Zaniká také účast dlužníka – komanditisty v komanditní společnosti (§ 102 odst. 2 obch. zák.), jakož i účast dlužníka – společníka ve společnosti s ručením omezeným (§ 148 odst. 2 obch. zák.). Fyzická nebo právnická osoba, vůči níž byl návrh na prohlášení konkursu zamítnut pro nedostatek majetku, pak nemůže po dobu tří let provozovat živnost (srov. § 8 odst. 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů). Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, umožňuje poplatníku daně, účtujícímu v soustavě podvojného účetnictví (věřiteli), odečíst si ze základu daně jako výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů hodnotu pohledávky nebo cenu pořízení pohledávky nabyté postoupením u pohledávky za dlužníkem, u něhož soud zamítl návrh na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku dlužníka (srov. § 24 odst. 2 písm. y/ bod 1 citovaného zákona).

Protože jsou se zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu podle ustanovení § 12a odst. 3 zákona

spojeny zvláštní hmotněprávní účinky, pak k tomu, aby tento důvod zamítnutí byl dostatečně určitě odlišen od důvodů jiných, jež tyto účinky nevyvolávají, je zapotřebí vyjádřit důvod zamítnutí též ve výroku usnesení. Zvláštní povaha rozhodnutí tu vyžaduje - ve shodě s ustanovením § 3 odst. 1 zákona - specifické (další) požadavky na obsah výrokové části soudního rozhodnutí.

XXII.

K ustanovením § 3 odst. 1, § 33 odst. 1 písm. b) zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 142, § 151 o. s. ř.

Je-li zamítnut návrh věřitele nebo jiné osoby, která je k podání návrhu legitimována zvláštním zákonem, soud v usnesení rozhodne také o náhradě nákladů řízení; ustanovení § 33 odst. 1 písm. b) zákona se však neuplatní.

Krajský soud v Ústí nad Labem ve věci sp. zn. 10 K 15/95 a Krajský soud v Praze ve věci sp. zn. K 30/96 zamítly návrhy na prohlášení konkursu podané věřiteli, aniž rozhodly o náhradě nákladů účastníků konkursního řízení. Vrchní soud v Praze naproti tomu v rozhodnutí sp. zn. 4 Ko 408/96 rozhodl o nákladech řízení (shodně s rozhodnutím soudu prvního stupně, napadeným právě ve výroku o nákladech řízení); obdobně postupoval např. Městský soud v Praze pod sp. zn. K 35/96, který výrok o nákladech řízení odůvodnil i ustanovením § 33 odst. 1 písm. b) zákona.

V řízení o prohlášení konkursu je možno uvažovat o náhradě nákladů řízení mezi účastníky jen v případě, že návrh na prohlášení konkursu podal věřitel, popřípadě další osoba, kterou k tomu opravňuje zvláštní zákon. Podal-li totiž návrh jen dlužník, nezúčastnilo se řízení více účastníků, o jejichž právu na náhradu nákladů řízení by mohlo být rozhodováno.

Jestliže byl konkurs na majetek dlužníka prohlášen, konkursní řízení tím nekončí. Rozhodování o náhradě nákladů řízení soud proto ve svém usnesení nevydává (§ 151 odst. 1, věta první, o. s. ř.); ostatně ustanovení § 33 odst. 1 písm. b) zákona náklady účastníků řízení, vzniklé jim účastí na konkursním řízení, z uspokojení pohledávek v konkursu výslovně vylučuje.

Zamítá-li soud návrh na prohlášení konkursu, řízení se tím u soudu, který usnesení vydal, končí. V takovém případě je přiměřené použití (srov. § 3 odst. 1 zákona) příslušných ustanovení občanského soudního řádu (§ 142, § 145, § 147 až § 151) plně namístě; povaha konkursního řízení takový postup nevyklučuje a zejména v případech, kdy se dlužník úspěšně ubránil nedůvodnému návrhu na prohlášení konkursu, se užití zásad vyjádřených v ustanoveních § 142 a násl. o. s. ř. jeví účelným a potřebným z hlediska zajištění spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníka řízení.

Výrok o nákladech řízení však nemůže být za dané situace odůvodněn ustanovením § 33 odst. 1 písm. b) zákona. Citované ustanovení totiž určuje jen to, jaké (přihlášené) pohledávky věřitelů jsou vyloučeny z uspokojení v rámci rozvrhového usnesení (§ 30 a násl. zákona), a je tedy co do svého obsahu a věcného smyslu neoddělitelně spjato s tou fází konkursního řízení, která se odvíjí od prohlášení konkursu (teprve poté přihlašují věřitelé své pohledávky do konkursu).

Vyslovené závěry se obdobně uplatní též při zastavení řízení o návrhu na prohlášení konkursu (srov. § 146 o. s. ř.).

XXIII.

K ustanovení § 14 odst. 1 písm. a), c) a d) zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 19, § 20 o. s. ř.

Úpadce prohlášením konkursu neztrácí způsobilost být účastníkem v řízení o nárocích,

kteře se týkají majetku patřícího do podstaty, ani způsobilost procesní. Žalobu o těchto nárocích, podanou úpadcem po prohlášení konkursu, je třeba zamítnout proto, že dispoziční oprávnění k majetku konkursní podstaty přešla na správce konkursní podstaty, tj. pro nedostatek aktivní věcné legitimace⁶.

V soudní praxi není také jednoty v názoru, jaké účinky má prohlášení konkursu na osobu úpadce, a to zejména ve vazbě na zákaz, vyslovený v ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) zákona. Je tu otázka, jak má soud postupovat, jestliže úpadce po prohlášení konkursu řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, zahájí sám (podá žalobu svým jménem) – zda má soud řízení zastavit pro nedostatek podmínek, za nichž může jednat ve věci (§ 103 o. s. ř.), nebo zda má žalobu zamítnout pro nedostatek aktivní věcné legitimace žalobce (úpadce). Na podporu prvního názoru je argumentováno především tím, že úpadce prohlášením konkursu ztrácí způsobilost být účastníkem řízení, eventuálně způsobilost procesní. Řešení uvedené otázky závisí na účincích prohlášení konkursu, jež jsou popsány v ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) zákona a které nastávají dnem vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desce soudu (§ 13 odst. 4 zákona).

Podle § 14 odst. 1 písm. a) zákona prohlášením konkursu přechází oprávnění nakládat s majetkem patřícím do konkursní podstaty (dále jen „podstata“) na správce a právní úkony úpadce, týkající se tohoto majetku, jsou vůči konkursním věřitelům neúčinné. V důsledku těchto účinků prohlášení konkursu úpadce nepozbývá vlastnické právo k majetku patřícímu do podstaty, ani neztrácí způsobilost mít práva a povinnosti (právní subjektivitu). Co do majetku, jenž do podstaty nenáleží (srov. § 13 odst. 2, větu druhou, zákona a pro úpadcovy nemovitosti v cizině i § 69 zákona), nejsou úpadcovy dispozice omezeny vůbec.

Správce podstaty se nestává prohlášením konkursu účastníkem hmotněprávních vztahů, v nichž dlužník (úpadce) vystupoval (nestává se dlužníkem namísto úpadce, ani vlastníkem úpadcova majetku). Neztrácí-li úpadce prohlášením konkursu právní subjektivitu, nelze mu upřít ani způsobilost být účastníkem řízení, která je na způsobilosti mít práva a povinnosti založena (srov. § 19 o. s. ř.).

Správnost závěru, podle něhož prohlášení konkursu nemá na způsobilost úpadce být účastníkem řízení žádný vliv, dokládá ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona, které úpadci umožňuje v řízení, přerušném prohlášením konkursu (a to prakticky jen ve sporu, v němž je žalobcem), na návrh pokračovat, nepodá-li návrh sám správce podstaty. Uvedený důsledek přitom může nastat i pouhým opominutím (tedy tím, že správce nepodá návrh na pokračování v řízení ve lhůtě určené mu soudem), které samo o sobě není s to změnit nezpůsobilost u opominuvšího, natož u někoho jiného. Úpadce by tedy nemohl ani v případě uvedeném v ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona pokračovat ve sporu, kdyby neměl již původně způsobilost být účastníkem řízení; prohlášením konkursu tedy úpadce tuto způsobilost nepozbývá.

Prohlášením konkursu neztrácí úpadce ani procesní způsobilost (způsobilost před soudem samostatně jednat). Konstrukci, založenou na závěru opačném, je nutno odmítnout již proto, že nedostatek procesní způsobilosti je odstranitelným nedostatkem podmínky řízení, vyžadujícím postup podle ustanovení § 104 odst. 2 o. s. ř. Procesní způsobilost ve smyslu ustanovení § 20 o. s. ř. je určována rozsahem, v jakém má účastník řízení způsobilost vlastními úkony nabývat práv a zavazovat se (způsobilost k právním úkonům). Způsobilost k právním úkonům je přitom nutně širší pojem než dispoziční způsobilost, neboť širší jsou i její důsledky. Kdyby úpadce nebyl způsobilý k právním úkonům, způsobovalo by to neplatnost všech jeho právních jednání (§ 38 odst. 1 o. z.). Ve skutečnosti však jsou jeho právní úkony jen právně neúčinné, a to jen ty, které se týkají majetku podstaty, nikoli ostatního úpadcova jmění (srov. ustanovení § 14 odst. 1 písm. a/ a b/ zákona); nejde přitom o neúčinnost vůči komukoliv, nýbrž pouze vůči konkursním věřitelům (§ 14 odst. 1 písm. a/

zákona). Nejzřetelněji se rozdíl mezi úpadcovou způsobilostí k právním úkonům a jeho dispoziční způsobilostí projevuje v ustanovení § 14 odst. 1 písm. b) zákona. Toto ustanovení totiž počítá s právními úkony, jimiž úpadce rozmnoží majetek podstaty (přijme dar, neodmítne dědictví) a které jsou právně účinné i vůči konkursním věřitelům. I v poměru ke konkursním věřitelům tedy o právní účinnosti úpadcových úkonů rozhoduje to, jaký hospodářský efekt mají pro konkursní podstatu. Úpadcova dispoziční způsobilost je omezena právě a jen proto, aby mu bylo zabráněno konkursní věřitele poškozovat. Proto prohlášení konkursu nezakládá úpadcovu nezpůsobilost k právním úkonům, která by činila jeho úkony neplatnými bez ohledu na prospěch, jenž by pro konkursní podstatu získal. Jeli úpadce i po prohlášení konkursu způsobilý k právním úkonům, nelze mu upřít ani z této způsobilosti odvozenou způsobilost procesní.

V daných souvislostech byl formulován též názor, že ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) zákona samo (jako ustanovení procesního charakteru) vytváří pro úpadce neodstranitelnou procesní překážku (zbavuje ho práva na věcné projednání žaloby o tam charakterizovaných nárocích). V tomto pojetí je ovšem citované ustanovení vykládáno bez vazby na ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) zákona, ze kterého se odvíjí (zákaz formulovaný v ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) zákona je jen důsledkem zákazu disponovat majetkem podstaty, vysloveného právě v ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) zákona). Jak bylo popsáno výše, prohlášením konkursu byla práva úpadce k majetku podstaty omezena ve prospěch správce, který se ovšem nestal účastníkem hmotněprávních vztahů, v nichž úpadce vystupoval. Ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) zákona dovádí nastalé účinky do důsledku (a předchází možným konfliktům) potud, že k právu správce nakládat s majetkem podstaty připíná i povinnost správce žalovat příslušné nároky svým jménem – pozitivně tedy vymezuje jeho aktivní věcnou legitimaci ve sporu (míněna aktivní věcná legitimace v tom smyslu, že jako případný nositel sporného práva není k jeho uplatnění povolán subjekt jiný). Z uvedeného pak pro osobu úpadce bezprostředně plyne závěr opačný, totiž ten, že aktivně věcně legitimován k podání žaloby není (jako nositel vlastnického práva nemůže toto právo po dobu trvání konkursu realizovat nikoli pro procesní překážku, nýbrž proto, že v rovině práva hmotného pozbyl práva s majetkem podstaty nakládat).

Lze tedy uzavřít, že úpadce prohlášením konkursu neztrácí způsobilost být účastníkem řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do podstaty, ani způsobilost procesní, a že ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) zákona nezakládá ani jinou procesní překážku, jež by soudu bránila o žalobě podané úpadcem po prohlášení konkursu, pro nároky tam uvedené, věcně rozhodnout. Takovou žalobu je třeba zamítnout proto, že dispoziční oprávnění k majetku konkursní podstaty přešla na správce konkursní podstaty, tj. pro nedostatek aktivní věcné legitimace. Uvedené závěry se obdobně uplatní, je-li po prohlášení konkursu podána žaloba proti úpadci, jakož i tehdy, je-li jiné než vykonávací řízení zahájeno pro pohledávky, které je třeba přihlásit do konkursu (§ 20 odst. 1 zákona) mimo podmínek uvedených v § 23 a § 24 Zákona.

6) Srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 17/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

XXIV.

K ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 159 o. s. ř.

K přerušení řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, dochází ze zákona - prohlášením konkursu na majetek dlužníka. Soud tuto skutečnost poznamená do příslušného spisu, jakmile se o ní dozví. Ukáže-li se to pro další postup v řízení potřebné, neprodleně o tom uvědomí správce konkursní podstaty a účastníky tohoto řízení; žádné vlastní rozhodnutí o přerušení řízení však nevydává.

Prohlášením konkursu se přerušuje i řízení o povolení vkladu do katastru nemovitostí.

Bylo-li řízení přerušeno v době, kdy účastníkům běžela lhůta k podání odvolání, odporu nebo námitek, nenabývá soudní rozhodnutí právní moci.

Účinky prohlášení konkursu popsané v ustanoveních § 14 a § 14a zákona nastávají dnem vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desce soudu (srov. § 13 odst. 4, věta první, zákona). Jedním z těchto účinků je, že, vyjma řízení, na něž zákon o konkursu a vyrovnání pamatuje výslovně (trestní řízení, v němž však nelze rozhodnout o náhradě škody, řízení o výživném nezletilých dětí a řízení o výkon rozhodnutí), jakož i řízení, pro něž je odlišný režim založen jiným zákonem (srov. např. § 40 odst. 11, věta druhá, zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů), se přerušují všechna řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku (srov. § 14 odst. 1 písm. c/ zákona). Není tu rozhodné, zda jde o řízení soudní či jiná (např. správní řízení). Nároky, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty, se přitom rozumí veškeré nároky, jež s majetkem podstaty přímo či nepřímo souvisejí a které tak mají vliv na některá (byť dílčí) oprávnění s majetkem podstaty spojená. Řízením o takových nárocích je rovněž řízení o povolení vkladu do katastru nemovitostí (srov. § 3 a násl. zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů). Je-li totiž konkurs na majetek dlužníka prohlášen ještě před vydáním rozhodnutí, kterým se vklad povoluje, je nemovitost, již se zápis týká, majetkem, který do podstaty patří (vlastníkem nemovitosti je stále dlužník – úpadce). Zápis vkladu vlastnického práva, zástavního práva, práva odpovídajícího věcnému břemeni a předkupního práva s účinky věcného břemene, jakož i zápis dalších práv, pokud tak stanoví zvláštní zákon (§ 1 odst. 1 a 2 citovaného zákona), který by byl proveden až po prohlášení konkursu, byť s účinky ke dni, který dni prohlášení konkursu předchází (srov. § 2 odst. 3 téhož zákona), se tedy majetku podstaty týká, neboť postihuje některou (při zápisu vlastnického práva všechny) z obsahových složek úpadcova vlastnického práva k nemovitosti. Zákon o konkursu a vyrovnání ani zákon o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem nestanoví odlišné důsledky účinků prohlášení konkursu pro toto řízení – na rozdíl od úpravy zápisu v pozemkových knihách ve dříve platném konkursním řádu (srov. § 14 zákona č. 64/1931 Sb.).

Vzhledem k tomu, že přerušení řízení je účinkem zákonným (vyvolaným rozhodnutím soudu mimo rámec předmětného řízení prohlášením konkursu postiženého a mimo rozhodovací pravomoc soudu či jiného orgánu v těchto věcech), procesní soud skutečnost, že řízení bylo přerušeno, poznamená do spisu, jakmile se o ni dozví; žádné vlastní rozhodnutí o přerušení řízení však nevydává.

Jde-li o řízení, v nichž lze pokračovat na návrh správce, popřípadě ostatních účastníků řízení, eventuálně úpadce, je pro další postup řízení nezbytné, aby soud o přerušení řízení a o možnosti podat návrh na pokračování v řízení správce konkursní podstaty a ostatní účastníky řízení neprodleně uvědomil; u správce tento požadavek vyplývá již z toho, že marné uplynutí lhůty určené mu soudem k podání návrhu na pokračování v řízení zakládá právo tento návrh podat přímo úpadci, jenž musí být o tom, že správce svého práva nevyužil, informován také. Jestliže byla prohlášením konkursu přerušena řízení o pohledávkách, které je třeba přihlásit v konkursu (§ 20 zákona), a kde je proto další pokračování v řízení vyloučeno, soud účastníky řízení uvědomí o přerušení řízení, vyžaduje-li to stav, v němž se přerušené řízení nachází. Tak je tomu např. tehdy, jestliže účastník očekává, že soud bude reagovat na jeho procesní úkony, zvláště na ty, které učinil po prohlášení konkursu (změna žaloby, návrh na vydání předběžného opatření, podání odvolání apod.).

Prohlášením konkursu se ve smyslu ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona přerušuje i běh procesních lhůt; došlo-li tedy k přerušení řízení v době, kdy účastníkům běžela lhůta k podání odvolání, odporu nebo námitek, nenabývá soudní rozhodnutí právní moci; okolnost, že rozhodnutí již bylo účastníkům doručeno, tu žádného vlivu nemá. Jestliže řízení bylo takto přerušeno po vyhlášení

rozhodnutí, avšak ještě před jeho písemným vyhotovením, eventuálně před jeho vlastním doručením, soud sice rozhodnutí písemně vyhotoví, avšak již je účastníkům nedoručuje. V době, kdy je řízení přerušeno, není soud oprávněn rozhodnout ani o zastavení řízení pro zpětvzetí žaloby.

XXV.

K ustanovení § 14 písm. d) zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 9 odst. 2 písm. i), § 9 odst. 3 písm. a), § 9 odst. 4 písm. a), § 88 písm. j) o. s. ř.

Spor, v němž správce konkursní podstaty vymáhá ve prospěch podstaty pohledávky úpadce, není sporem vyvolaným konkursním řízením. Při určení věcné příslušnosti soudu k projednání takového sporu podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) o. s. ř. je rozhodné právní postavení úpadce, nikoli postavení správce konkursní podstaty.

Soudní praxí je rozdílně řešena také otázka příslušnosti soudu k projednání sporu, v němž správce konkursní podstaty vymáhá ve prospěch podstaty pohledávky úpadce. Tak např. Vrchní soud v Praze v rozhodnutí sp. zn. 13 Cmo 208/97 zaujal názor, podle kterého místní příslušnost k projednání sporu o zaplacení dlužné částky za zboží dodané úpadcem žalovanému (jeho právnímu předchůdci) je dána podle ustanovení § 88 písm. j) o. s. ř. Jedná se o spor vyvolaný konkursem, neboť je dán odlišný okruh účastníků řízení; spor totiž zahájil po prohlášení konkursu - ve shodě se svou aktivní legitimací - správce (nikoli úpadce), který je nadto - naproti tomu, co by mohl činit úpadce, kdyby konkurs prohlášen nebyl - ve smyslu ustanovení § 27 odst. 4 zákona povinen vymáhat pohledávky úpadce. Přijetím argumentace žalobce (správce konkursní podstaty), že jde o běžný obchodní spor, by došlo i ke změně věcné příslušnosti soudu, neboť žaloba je podávána osobou nezapsanou v obchodním rejstříku, uzavřel vrchní soud. Naproti tomu v jiné věci téhož soudu sp. zn. Ncp 75/97 se uvádí, že spory vyvolanými konkursem jsou spory o rozsah aktiv podstaty (tj. řízení o žalobách věřitelů nebo správce týkajících se - ve smyslu ustanovení § 15 a § 16 zákona - odporovatelných úkonů dlužníka) a tav. vylučovací žaloby ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 zákona. Majetkový spor, v němž správce konkursní podstaty vymáhá pohledávku úpadce, však sporem vyvolaným konkursem není.

Sporem vyvolaným konkursním a vyrovnacím řízením (tzv. incidenčním sporem) se rozumí spor, ke kterému by - nebyť konkursu - nedošlo. Takovým sporem ovšem není spor, v němž správce konkursní podstaty vymáhá ve prospěch podstaty pohledávku, kterou má úpadce za svým dlužníkem nebo za osobou, která tuto pohledávku zajišťuje (srov. též § 27 odst. 4 zákona). K takovému sporu by totiž mohlo dojít, i kdyby konkursu nebylo. Okolnost, že pohledávku neuplatňuje úpadce, nýbrž správce, je pro posouzení, zda jde o incidenční spor, právně bezvýznamná. Správce konkursní podstaty tu - stejně jako by to činil úpadce sám - vymáhá majetek úpadce a pro úpadce (majetek podstaty zůstává ve vlastnictví úpadce až do jeho zpeněžení a rozdělení peněžních prostředků mezi konkursní věřitele podle rozvrhu). Závěr, že jde o spor vyvolaný konkursem, nevyplývá bez dalšího ani z povinnosti správce vymáhat peněžité pohledávky úpadce, formulované v ustanovení § 27 odst. 4 zákona. Jednak nejde o povinnost bezvýjimečnou (srov. § 27 odst. 4, větu druhou, a § 27 odst. 6 zákona), jednak je tu správci obecně ukládáno chování, které lze rozumně očekávat i od úpadce samého; předpoklad, že věřitel (úpadce) by nechtěl vymáhat své pohledávky, logický není. K projednání sporu tu není konkursní soud příslušný ani věcně (§ 9 odst. 2 písm. i/, § 9 odst. 4 písm. a/ o. s. ř.), ani místně (§ 88 písm. j/ o. s. ř.). Při určení věcné příslušnosti soudu k projednání takového sporu podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) o. s. ř. je pak rozhodné právní postavení úpadce, nikoli postavení správce konkursní podstaty. To je dáno již tím, že aktivní věcná legitimace správce konkursní podstaty ve sporu se v daném časovém úseku (po dobu konkursu) odvíjí od aktivní věcné legitimace věřitele - úpadce, aniž by se ovšem správce stal pro tuto dobu účastníkem hmotněprávních vztahů, v nichž dlužník (úpadce) vystupoval (srov. bod XXIV. tohoto stanoviska). Správce, který spor vede (jak plyne z ustanovení § 14 odst. 1 písm. c/ a d/ zákona) „místo úpadce“,

ani jiné postavení, než by měl ve sporu úpadce, mít nemůže.

XXVI.

K ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) a e) zákona o konkursu a vyrovnání.

I po prohlášení konkursu lze nařídit výkon rozhodnutí pro pohledávku věřitele proti úpadci postihující majetek patřící do konkursní podstaty; výkon rozhodnutí však nelze provést; to platí bez zřetele k tomu, jestli jde o soudní výkon rozhodnutí nebo o daňovou či jinou exekuci. Účastníkem řízení - povinným - je v takovém případě úpadce.

V soudní praxi není shody v otázce, zda je možné po prohlášení konkursu na majetek dlužníka zahájit řízení o nařízení výkonu rozhodnutí postihující majetek patřící do konkursní podstaty a zda lze vyhovět návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí v takovém případě nebo v případě, že návrh byl podán před prohlášením konkursu, avšak do prohlášení konkursu o něm nebylo rozhodnuto. Soudy se rovněž liší při řešení otázky, kdo je účastníkem takového vykonávacího řízení jako povinný, a zda, popřípadě jakým způsobem, má být omezení vyplývající z ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona promítnuto do obsahu soudního rozhodnutí. Krajský soud v Ostravě např. v rozhodnutí sp. zn. 8 Co 1650/97 změnil usnesení soudu prvního stupně, kterým byl k uspokojení pohledávky oprávněného proti úpadci nařízen výkon rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu povinného u banky, tak, že „zákazy, resp. příkazy udělené povinnému i peněžnímu ústavu budou realizovány až po skončení konkursu nařízeného na majetek povinného“. Krajský soud dovodil, že podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona lze výkon rozhodnutí proti úpadci sice nařídit, avšak účinky citovaného ustanovení musejí být vyjádřeny též ve výroku usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, neboť jen ta rozhodnutí soudu, jež jsou vyjádřena ve výroku rozhodnutí, jsou pro účastníky závazná a jiný postup by mohl způsobovat faktický rozpor mezi výrokiem a jeho odůvodněním. Krajský soud přitom za odvolatele považoval „povinného (úpadce) zastoupeného správcem konkursní podstaty“. Naproti tomu v jiném rozhodnutí sp. zn. 8 Co 1352/97 potvrdil tento odvolací soud usnesení, kterým soud prvního stupně k uspokojení pohledávky oprávněného proti úpadci nařídil výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí povinného. Odvolací soud dovodil, že po prohlášení konkursu (k němuž došlo po vydání usnesení soudu prvního stupně) nelze výkon rozhodnutí provést, avšak neshledal žádný důvod pro změnu usnesení, kterým byl výkon rozhodnutí nařízen.

Ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona (v porovnání se stavem před 1. 6. 1996) výslovně určuje, že řízení o výkon rozhodnutí se prohlášením konkursu nepřerušuje. Významné změny doznalo též ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona; před 1. 6. 1996 nebylo možné pro pohledávku proti úpadci výkon rozhodnutí vůbec nařídit, současné znění zakazuje výkon rozhodnutí (exekuci), postihující majetek patřící do podstaty, toliko provést. Již změny v textu ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona nasvědčují tomu, že výkon rozhodnutí lze nařídit i po prohlášení konkursu. Smysl takové úpravy tkví především ve významu, jaký má nařízení výkonu rozhodnutí pro oprávněného. Především je nutno mít stále na paměti, že ani poté, co konkursní řízení úspěšně projde fází zpeněžení majetku podstaty a soud konkurs zruší po splnění rozvrhového usnesení (§ 44 odst. 1 písm. b/ zákona), nedochází k oddlužení úpadce. Naopak, pro ty pohledávky (ty části pohledávek), které přesto, že byly řádně zajištěny (§ 23 odst. 1 zákona), nebyly v konkursu plně uspokojeny, mohou věřitelé na základě seznamu přihlášek vést po právní moci rozvrhového usnesení výkon rozhodnutí na úpadcovo jmění (srov. § 45 odst. 2 zákona). Takový postup může být za jistých okolností úspěšný (např. nezbude-li úpadce další majetek po skončení konkursu), zvláště je-li úpadcem fyzická osoba (u právnických osob lze po skončení konkursu zpravidla očekávat jejich zánik výmazem z obchodního rejstříku ve smyslu ustanovení § 68 odst. 2, věty druhé, obch. zák.). Za této situace má ovšem význam pořadí pohledávek ve výkonu rozhodnutí. Jelikož pro výkon rozhodnutí (pro pořadí úhrady pohledávek) srážkami ze mzdy povinného (§ 280 odst. 3 o. s. ř.), příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu (§ 308 o. s. ř.), příkázáním jiných peněžitých pohledávek (§ 316 odst. 1 o. s. ř.) i postižením

jiných majetkových práv (§ 320 odst. 1 a § 316 odst. 1 o. s. ř.) je prioritní pořadí, v jakém bylo doručeno (plátcí mzdy, peněžnímu ústavu, dlužníkovi povinného) usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, a pro výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí (§ 332 odst. 1 o. s. ř.), prodejem nemovitostí (§ 335a odst. 2 o. s. ř.), prodejem spoluvlastnického podílu (§ 338 odst. 1 o. s. ř.) a zřízením soudcovského zástavního práva (§ 338b odst. 2 o. s. ř.) je zásadně rozhodující doba (den), kdy soudu došel návrh na nařízení výkonu rozhodnutí, musí být věřiteli dána možnost podáním návrhu (eventuálně následným nařízením výkonu rozhodnutí) si výhodnější pořadí (oproti těm věřitelům, jejichž pohledávky před zjištěním v konkursu nebyly vykonatelné) zajistit. Z uvedeného mimo jiné vyplývá, že nadále již nejsou použitelné závěry formulované v usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 12 Co 646/93, uveřejněném pod č. 68/1994 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Zákaz provést výkon rozhodnutí (§ 14 odst. 1 písm. e/ zákona) však neklade žádné zvláštní požadavky na obsah usnesení o nařízení výkonu. Není proto důvodu výrokem rozhodnutí určovat, jaké účinky má prohlášení konkursu na možnost výkon uskutečnit, eventuálně stanovit dobu, po kterou nařízený výkon nemůže být proveden. Takový postup není namístě již proto, že soud tu navenek deklaruje účinky, které nastávají ex lege, lhostejno, zda na ně soud v důvodech nebo ve výroku rozhodnutí upozorní. Z citovaného ustanovení plyne požadavek jediný – soud (a osoby, které ve vykonávacím řízení poskytují soudu nezbytnou součinnost) je povinen zdržet se po prohlášení konkursu (po dobu trvání konkursu) všech úkonů, jimiž má být výkon rozhodnutí bezprostředně realizován. Při výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu u banky je soud plně oprávněn rozhodnout o nařízení výkonu usnesením obsahujícím náležitosti popsané v ustanovení § 305 o. s. ř., nesmí ovšem dát příslušné bance pokyn k odepsání peněžních prostředků z účtu povinného (úpadce) – tedy (ve shodě s ustanovením § 305 písm. b/ a § 307 o. s. ř.) vyrozumět peněžní ústav o tom, že usnesení o nařízení výkonu nabylo právní moci; obdobně to platí při jiných způsobech výkonu rozhodnutí (srov. ustanovení § 283, § 314 odst. 1, § 320 odst. 1 ve spojení s ustanovením § 314 odst. 1, § 325 a násl., § 335a a násl. o. s. ř.). Při výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva sice vlastní výkon rozhodnutí splývá s nařízením výkonu (§ 338a odst. 1 o. s. ř.), z ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona in fine je však patrné, že v době po prohlášení konkursu pravomocné usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, ani záznam soudcovského zástavního práva v katastru nemovitostí (srov. § 7 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, jakož i § 36 vyhlášky č. 190/1996 Sb.) nezakládá věřiteli (oprávněnému) právo na oddělené uspokojení pohledávky v konkursu (srov. § 28 zákona); i zde lze proto nařídit výkon rozhodnutí.

S otázkou možných omezení vykonávacího řízení v důsledku prohlášení konkursu bezprostředně souvisí i otázka, kdo je účastníkem řízení o výkon rozhodnutí na straně povinné, tj. zda je povinným správce konkursní podstaty nebo úpadce. V první řadě je nutno na tomto místě připomenout, že správce podstaty není nikdy „zástupcem úpadce“ (srov. výklad pod bodem XIX. tohoto stanoviska); v řízení o výkon rozhodnutí, postihujícím úpadcův majetek patřící do konkursní podstaty, které bylo zahájeno před prohlášením konkursu, se však správce podstaty nestává ani účastníkem řízení místo úpadce. V návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí podaném po prohlášení konkursu jej rovněž nelze označit jako povinného. Správce podstaty (jak vyplývá z ustanovení § 14 odst. 1 písm. c/ zákona) vstupuje jako účastník (stává se účastníkem místo úpadce) zásadně jen do těch řízení, která se prohlášením konkursu přerušují; tzv. exekuční řízení však takovým řízením není. U návrhů podaných po prohlášení konkursu je nutné se vypořádat s obsahem ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) zákona. Jestliže nelze provést výkon rozhodnutí postihující majetek patřící do podstaty (§ 14 odst. 1 písm. e/ zákona), pak to také znamená, že exekuční řízení tu není řízením o nárocích, které mají být uspokojeny z majetku podstaty (nevede ke zmenšení majetku podstaty, ani k jejímu zatížení jinými břemeny, ke kterým by muselo být v konkursu přihlédnuto), takže ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) zákona se v jeho rámci neuplatní. Opačný závěr by stěžil obstál již proto, že by se (vzhledem ke

smyslu dané právní úpravy zcela neodůvodněně) lišil režim řízení o výkon rozhodnutí zahájených před prohlášením konkursu od těch, jež byla zahájena po prohlášení konkursu. Účastníky řízení o výkon rozhodnutí jsou tedy v obou posuzovaných situacích věřitel (oprávněný) a úpadce (povinný), nikoliv správce konkursní podstaty. To platí tím více, že úprava obsažená v ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona se vztahuje (oproti stavu před 1. 6. 1996) nejen na exekuční řízení zahájená pro pohledávku proti úpadci, nýbrž i na ta řízení o výkon rozhodnutí, která směřují proti subjektům jiným (podmínkou tu je toliko, aby šlo o výkon rozhodnutí postihující majetek podstaty); půjde tedy i o ta řízení, jimiž má být postiženo plnění z neúčinných právních úkonů dlužníka, které je ve vlastnictví jiných osob (§ 15 zákona), nebo o ta řízení, jimiž má být postižen majetek (ve vlastnictví jiných osob), který musí být pro úspěšný odpor (§ 16 odst. 1 zákona, § 42a o. z.) vrácen do podstaty (§ 16 odst. 4 zákona). V tzv. exekučním řízení, v němž úpadce vystupoval ke dni prohlášení konkursu jako oprávněný, obdobné výkladové potíže nenastávají, neboť správce konkursní podstaty se účastníkem tohoto řízení stává (místo úpadce) jako osoba, na kterou přešlo oprávnění nakládat s majetkem podstaty (srov. § 14 odst. 1 písm. a) zákona) – tedy i oprávnění nakládat s pohledávkami úpadce, jejichž uspokojení je exekucí vymáháno, eventuálně s jiným majetkem, jehož ochrana je exekucí vynucována.

Všechny výše uvedené závěry se obdobně uplatní i pro daňovou exekuci (srov. § 73 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů) či exekuci správní (srov. § 71 a násl. zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení); ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona totiž žádného rozdílu mezi soudní, daňovou či správní exekucí nečiní (okolnost, že se prohlášením konkursu nepřerušuje daňové řízení – srov. § 40 odst. 11, věta druhá, zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů – v dané souvislosti nemá význam).

Nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postihující majetek patřící do konkursní podstaty také neznamená, že by správce konkursní podstaty s tímto majetkem nemohl nakládat (např. při zpeněžení majetku patřícího do konkursní podstaty).

XXVII.

K ustanovením § 14 odst. 1 písm. a) a e), § 14a zákona o konkursu a vyrovnání.

Prohlášením konkursu přecházejí na správce konkursní podstaty též veškerá práva, která svědčila úpadci jako majiteli účtu u banky, včetně práva účet zrušit a prostředky, jež se na něm nacházejí, převést na účet jiný. Úpadce, jakož i osoby jím k nakládání s prostředky na účtu pověřené, těchto práv prohlášením konkursu pozbývají. K průkazu oprávnění nakládat s účtem postačí správci předložit bance usnesení o prohlášení konkursu na majetek dlužníka nebo (byl-li jmenován později) usnesení, jímž byl ustaven správcem konkursní podstaty.

Po prohlášení konkursu již banka nesmí vyplatit pohledávku z účtu úpadce (povinného) oprávněnému.

S výkladem ustanovení § 14 odst. 1 písm. e) zákona souvisí též problematika „konkurence“ práv úpadce a správce konkursní podstaty po prohlášení konkursu při výkonu práv, která úpadci před prohlášením konkursu svědčila jako majiteli účtu (úctů) u banky. Při výkonu své funkce se správci konkursní podstaty střetávají kupř. s názorem, že jim nepřísluší právo účet úpadce zrušit. Ustanovení správci se také obracejí na konkursní soudy se žádostmi, aby jim byl vystaven doklad, prokazující, že jsou oprávněni s účtem úpadce disponovat, neboť usnesení o prohlášení konkursu (jehož součástí je i výrok o ustanovení příslušného správce) bankami za takový doklad považováno není. Banky také nepostupují jednotně, dojde-li ke střetu účinků konkursu s usnesením soudu o nařízení výkonu rozhodnutí příkázáním pohledávky z účtu povinného (úpadce) u peněžního ústavu,

zvláště dojde-li k prohlášení konkursu v době, kdy již banka obdržela vyrozumění soudu o tom, že usnesení o nařízení exekuce nabylo právní moci, avšak ještě předtím, než banka splnila příkaz soudu, který se k doručení tohoto vyrozumění váže (srov. § 305 písm. b/ a § 307 o. s. ř.). Tyto rozpory se v rozhodovací praxi soudů projevují např. snahou omezit účinky příkazů, které má soudní usnesení podle ustanovení § 305 o. s. ř. obsahovat.

Řešení popsaných problémů vychází především z ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) zákona. Přechází-li prohlášením konkursu oprávnění nakládat s majetkem podstaty na správce podstaty, platí to samozřejmě i o právu správce disponovat s finančními prostředky na účtu úpadce u banky, včetně práva tento účet zrušit a prostředky, jež se na něm nacházejí, převést na účet jiný. Podrobněji (a ve stejném duchu) je tento účinek prohlášeného konkursu popsán v ustanovení § 14a zákona (výslovně se tu určuje, že na správce prohlášením konkursu přechází oprávnění vykonávat práva a plnit povinnosti, které podle zákona a jiných právních předpisů jinak přísluší úpadci, jestliže souvisí s nakládáním s majetkem patřícím do podstaty). Účinky předjímané uvedenými ustanoveními nastávají ze zákona, bez toho, aby bylo nutné je zvláště osvědčovat. Zákon o konkursu a vyrovnání ostatně s tím, že by správce konkursní podstaty musel oprávnění, jež pro něj vyplývají z titulu jeho funkce, prokazovat jiným způsobem, než prostřednictvím rozhodnutí soudu, kterým byl do funkce ustanoven, ani nepočítá. K průkazu oprávnění nakládat s účtem úpadce u banky tedy správci postačí předložit bance usnesení o prohlášení konkursu na majetek dlužníka, jehož součástí je i výrok o ustavení správcem; není nutné, aby toto usnesení bylo opatřeno doložkou právní moci, neboť účinky prohlášení konkursu nastávají (a správce se své funkce se všemi právy a povinnostmi ujímá) již dnem vyvěšení usnesení na úřední desce soudu (§ 13 odst. 4 zákona). Byl-li příslušný správce podstaty jmenován později, předloží vedle usnesení o prohlášení konkursu též usnesení, jímž byl do této funkce ustaven. Ze závěru, že správce podstaty prohlášením konkursu právo disponovat s prostředky na účtu úpadce nabyt, se odvíjí i závěr další, a to ten, že úpadce i osoby úpadcovým prostřednictvím k nakládání s prostředky na účtu pověřené, tohoto práva naopak pozbyli.

Možný nesoulad mezi pokyny (příkazy, zákazy), které bankám plynou z rozhodnutí soudu při výkonu rozhodnutí na majetek úpadce, a účinky, jež nastaly prohlášením konkursu, pak vždy musí být řešen ve prospěch konkursní podstaty; jinak by úprava obsažená v ustanoveních § 14 a násl. zákona postrádala věcného smyslu. Zákaz provést výkon rozhodnutí postihující majetek patřící do podstaty (§ 14 odst. 1 písm. e/ zákona) tu směřuje nejen proti soudu samotnému, nýbrž i proti těm osobám, které jsou na základě usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí exekuci povinny provést. Po prohlášení konkursu tedy banka pohledávku z účtu úpadce (povinného) oprávněnému vyplatit nesmí (srov. § 307 odst. 2 o. s. ř.); okolnost, že jí již bylo doručeno usnesení, jímž soud výkon rozhodnutí odepsáním pohledávky z účtu úpadce nařídil, nebo že již obdržela vyrozumění, že usnesení o nařízení výkonu nabylo právní moci, nemá na tyto závěry žádného vlivu. Totéž platí i pro daňovou exekuci (srov. § 73 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů) či exekuci správní (srov. § 78 zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení).

XXVIII.

K ustanovení § 18a odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání.

Provozování podniku úpadce končí ve smyslu ustanovení § 18a odst. 2, věty druhé, zákona rozhodnutím soudu. Rozhodnutí, jímž by soud uložil úpadci, správci konkursní podstaty nebo jiné osobě povinnost „ukončit provoz podniku“, proto není v souladu se zákonem.

Krajský soud v Plzni ve věci sp. zn. 26 K 123/96 rozhodl, že provozování podniku úpadce se ukončuje k 24. 1. 1997; obdobně Krajský obchodní soud v Praze ve věci sp. zn. 91 K 29/95 rozhodl, že provozování podniku úpadce se ukončuje. Naproti tomu Krajský soud v Hradci Králové ve věci sp. zn. 29 K 1036/95 nařídil úpadci ukončení provozu ve výroku specifikované prodejny.

Ustanovení § 18a odst. 2 zákona určuje, že prohlášením konkursu nekončí provozování podniku úpadce, a dále stanoví, že toto provozování bude ukončeno jen tehdy, rozhodne-li tak soud. Odpověď na otázku, jak má být formulován výrok rozhodnutí soudu o ukončení provozování podniku, je patrná již ze znění citovaného ustanovení. Byl-li k rozhodnutí o ukončení provozování podniku po prohlášení konkursu zákonem zmocněn pouze konkursní soud („jen tehdy, rozhodne-li soud“), nemůže toto rozhodnutí učinit subjekt jiný (úpadce, management úpadcova podniku, správce konkursní podstaty, věřitelský výbor), a to ani podle pokynu (nařízení, příkazu) soudu; k delegaci rozhodovací pravomoci na jiného tu totiž soudu chybí zákonné zmocnění. Neobstojí tedy takové výroky, jimiž soud ukládá úpadci, správci konkursní podstaty nebo jiné osobě, aby provoz podniku ukončila. Úpadci nelze takový příkaz udělit již proto, že prohlášením konkursu (§ 13 odst. 4 zákona) pozbyl oprávnění nakládat s majetkem podstaty (§ 14 odst. 1 písm. a/ zákona) a toto oprávnění naopak ve smyslu citovaného ustanovení a ve shodě s výslovným zněním § 14a zákona přešlo i co do právních úkonů, potřebných k provozování podniku, na správce konkursní podstaty. Účinky předjímané ustanovením § 18a odst. 2, věty druhé, zákona („ukončení provozování podniku“) se pojí přímo s rozhodnutím konkursního soudu a nejsou závislé na vůli či ochotě jiných subjektů plnit příkazy soudu. V tomto smyslu je nutno formulovat i výrok soudního rozhodnutí (např. „Soud ukončuje provozování podniku úpadce.“). Jelikož zákon o konkursu a vyrovnání pro účinnost usnesení soudu podle ustanovení § 18a odst. 2 zákona zvláštní pravidla (obdobná těm, jež jsou obsažena v ustanovení § 13 odst. 4 zákona) neurčuje, platí tu přiměřeně úprava obecná (§ 3 odst. 1 zákona, § 171 o. s. ř.), a toto usnesení nabývá účinnosti dnem doručení (§ 171 odst. 2 o. s. ř.). Není vyloučeno, aby soud ve výroku rozhodnutí uvedl, k jakému datu se provozování podniku úpadce končí (srov. shora citované rozhodnutí Krajského soudu v Plzni); ani v tom případě však zákonem určené účinky rozhodnutí nenastanou před jeho doručením.

Ustanovení § 18a odst. 2 zákona také nebrání tomu, aby soud (s přihlédnutím k argumentu *a maiori ad minus*) ukončil provozování pouze části podniku úpadce; v takovém případě však musí být dotčená část podniku ve výroku rozhodnutí konkretizována.

XXIX.

K ustanovením § 18, § 19 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř.

Správce konkursní podstaty zařadí do soupisu konkursní podstaty každou věc, pohledávku nebo právo mající majetkovou hodnotu, o nichž má za to, že patří nebo mohou patřit do podstaty, i když tu je pochybnost, zda do podstaty skutečně patří.

Osoba, která uplatňuje, že věc neměla být zařazena do konkursní podstaty, je oprávněna podat vylučovací žalobu (§ 19 odst. 2 zákona) na základě toho, že věc byla správcem konkursní podstaty pojata do soupisu majetku patřícího do konkursní podstaty. Soud uloží této osobě podat vylučovací žalobu tehdy, jestliže tak dosud neučinila z vlastní iniciativy, a určí jí k podání žaloby lhůtu.

Zapsané věci, pohledávky a další práva, o nichž jsou pochybnosti, zda do podstaty skutečně patří, mohou být ze soupisu konkursní podstaty vyloučeny - nedošlo-li k vyřešení sporné otázky mimosoudní dohodou uzavřenou se správcem konkursní podstaty nebo nevyhověl-li správce konkursní podstaty dobrovolně námitkám osoby, která u něj uplatnila svá práva k věci - jen na základě rozhodnutí soudu, kterým bylo vyhověno žalobě o vyloučení věci (pohledávky nebo práva) ze soupisu podstaty podané proti správci konkursní podstaty.

Rozhodnutí soudu o určení vlastnického práva žalobce není takovou právní skutečností, která by měla sama o sobě za následek vyloučení této věci ze soupisu majetku patřícího do konkursní podstaty úpadce.

Provedení soupisu majetku patřícího do konkursní podstaty je jedním ze základních úkolů správce konkursní podstaty. Soupis podstaty tvoří právní podklad pro zpeněžení majetku patřícího do podstaty; zpeněžen může být jen ten majetek, který byl sepsán, a správce je povinen zpeněžit veškerý sepsaný majetek, ledaže by byl ze soupisu zákonem stanoveným způsobem vyloučen. Soupis majetku podstaty rovněž představuje titul, kterým správce konkursní podstaty dokládá (např. v řízení o zápisu vkladu vlastnického práva k nemovitostem do katastru nemovitostí), že je oprávněn se sepsaným majetkem při jeho zpeněžení nakládat.

Do soupisu konkursní podstaty správce zařadí každou věc, pohledávku nebo právo, o nichž lze mít za to, že patří nebo může patřit do podstaty. Správce při soupisu vychází ze seznamu majetku a závazků předloženého úpadcem (z vysvětlení poskytnutých úpadcem o stavu jeho majetku) a z poznatků, které o majetku patřícím do konkursní podstaty získal na základě vlastního šetření, za součinnosti věřitelského výboru, popřípadě od osob, které mají v držení věci patřící do konkursní podstaty nebo které o majetku patřícím do konkursní podstaty poskytly relevantní informace. Soupis správce provádí ze své úřední povinnosti. Konkursní soud je oprávněn udělit správci v souvislosti se soupisem podstaty pokyny, které jsou pro jeho další postup závazné.

Zapsání do soupisu nebrání, jsou-li tu pochybnosti, zda věc skutečně patří do konkursní podstaty; „věcí“ se tu rozumí nejen věc v právním smyslu (ovladatelný hmotný předmět nebo ovladatelná přírodní síla, která slouží potřebám lidí), ale vše, co patří do konkursní podstaty (pohledávky a další práva mající majetkovou hodnotu). Soupis těchto věcí se provede s poznámkou o důvodech, které zařazení do soupisu zpochybňují; poznámku správce učiní ihned poté, co se o těchto důvodech dozví (buď na základě vlastního šetření nebo z námitek, které proti soupisu byly vzneseny úpadcem nebo třetími osobami). K důvodům, které zpochybňují zařazení určité věci do soupisu, patří i to, že někdo jiný uplatnil takové právo, které nepřipouští, aby věc patřila do konkursní podstaty.

O tom, u kterých věcí jsou pochybnosti, zda náleží do podstaty, a o důvodech, které k těmto pochybnostem vedou (včetně nároků uplatněných jinými osobami), správce vyrozumí konkursní soud. Konkursní soud důvody zpochybňující zařazení věci do soupisu posoudí; podaří-li se pochybnosti odstranit, vydá správci pokyn, aby věc ze soupisu vyřadil, popřípadě aby věc sepsal bez poznámky. Osoby, které k věci uplatnily právo nepřipouštějící její soupis, konkursní soud – nebylo-li možné námitkám těchto osob uplatněným u správce konkursní podstaty nebo u konkursního soudu zcela vyhovět a věc ze soupisu vyřadit – usnesením vyzve, aby svůj nárok uplatnily žalobou podanou proti správci, kterou se budou domáhat vyloučení věci ze soupisu (tzv. vylučovací či excindační žalobou); k podání žaloby jim určí přiměřenou lhůtu a poučí je, že nepodají-li žalobu včas, bude se mít za to, že věc byla pojata do soupisu oprávněně. Proti takovému usnesení není odvolání přípustné (§ 3 odst. 1 zákona, § 202 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.).

Pochybnost o tom, zda jiná osoba uplatnila důvodné námitky proti tomu, aby věc byla zařazena do podstaty, může být vyřešena (samozřejmě za předpokladu, nebrání-li tomu dříve učiněný pokyn konkursního soudu) – a to i poté, co již byla soudem učiněna výzva k podání vylučovací žaloby – mimosoudní dohodou uzavřenou se správcem konkursní podstaty nebo tak, že správce námitkám této osoby dobrovolně vyhoví a věc ze soupisu vyřadí; dříve, než tak učiní, může si správce vyžádat ke svému dalšímu postupu pokyn konkursního soudu, popřípadě stanovisko věřitelského výboru. Nebude-li ani tímto způsobem pochybnost odstraněna, mohou být věci vyloučeny ze soupisu konkursní podstaty jen na základě rozhodnutí soudu, kterým bylo vyhověno vylučovací žalobě. Jiná soudní rozhodnutí (např. rozhodnutí o určení vlastnického práva jiné osoby ke sporné věci vydané v řízení podle ustanovení § 80 písm. c/ o. s. ř.) vyloučení ze soupisu podstaty bez dalšího neodůvodňují.

Osoba, která tvrdí, že věc do podstaty nepatří, může podat vylučovací žalobu bez ohledu na to, zda k podání žaloby byla konkursním soudem vyzvána. Legitimace k vylučovací žalobě je dána již tím, že

věc byla správcem zařazena (zapsána) do soupisu podstaty. Soud ve smyslu ustanovení § 19 odst. 2 zákona uloží této osobě podat vylučovací žalobu tehdy, jestliže tak dosud neučinila z vlastní iniciativy. Právní úprava tím sleduje, aby ten, kdo uplatňuje, že věc neměla být zařazena do soupisu, byl o nutnosti podat vylučovací žalobu (chce-li dosáhnout vyloučení věci ze soupisu podstaty) poučen; marné uplynutí stanovené lhůty pak má za následek nevyvratitelnou právní domněnku, že věc byla pojata do soupisu oprávněně (a že tedy může být bez ohledu na původní pochybnosti, zda patří do podstaty, jako součást konkursní podstaty zpeněžena).

Lhůta, kterou konkursní soud určil k podání vylučovací žaloby (§ 19 odst. 2 zákona), je lhůtou hmotněprávní. K tomu, aby byla zachována, je tedy nutné, aby vylučovací žaloba byla nejpozději v poslední den lhůty podána již u soudu (a nikoliv např. k poštovní přepravě).

XXX.

K ustanovením § 13 odst. 1, § 20 odst. 2 a 3, § 22 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání.

Ustanovení § 13 odst. 1 zákona o náležitostech výzvy věřitelům je nutno vykládat ve spojení s ustanoveními § 20 odst. 2 a 3 a § 22 odst. 2 zákona.

Výzva obsahující upozornění, že na nároky, které nebyly přihlášeny v přihlašovacím lhůtě, nebude brán v konkursu zřetel, není v souladu se zákonem.

Vyhoví-li soud návrhu na prohlášení konkursu, musí jeho usnesení obsahovat nejen výroky o prohlášení konkursu na majetek dlužníka a o ustanovení správce konkursní podstaty, ale také výzvu věřitelům, aby své pohledávky za úpadcem přihlásili u konkursního soudu. Soudy činící tuto výzvu postupují nejednotně a často ji formulují nepřesně.

Náležitosti výzvy uvádí ustanovení § 13 odst. 1 zákona tak, že přihláška musí obsahovat výši nároků, právní důvody vzniku a jejich zajištění a že musí obsahovat upozornění, že na nároky, které nebyly přihlášeny, nebude brán v konkursu zřetel; k podání přihlášky se stanoví lhůta 30 dnů ode dne prohlášení konkursu, tj. ode dne vydání usnesení (účinky prohlášení konkursu nastávají podle ustanovení § 13 odst. 4, věty první, zákona dnem vyvěšení usnesení na úřední desce soudu a usnesení je soud povinen podle ustanovení § 13 odst. 3, věty první, zákona vyvěsit v den, kdy bylo vydáno).

Postup soudu, které při formulaci výzvy vycházejí jen z ustanovení § 13 odst. 1 zákona, nelze považovat za správný. Ustanovení § 13 odst. 1 zákona je totiž třeba vykládat ve spojení s ustanoveními § 20 odst. 1 a 2 a zejména s ustanovením § 22 odst. 2 zákona, která požadavky na znění výzvy v některých směrech blíže konkretizují a v některých směrech modifikují. Nelze pomíjet ani okolnost, že proti usnesení soudu o tom, že k přihlášce, která nebyla ve stanovené lhůtě doplněna nebo opravena, se nepřihlíží (srov. § 20 odst. 3, větu druhou, zákona), není odvolání přípustné. Při formulaci výzvy, aby věřitelé přihlásili ve lhůtě 30 dnů ode dne prohlášení konkursu všechny své nároky s uvedením jejich výše, právního důvodu vzniku a jejich zajištění, musí soud dbát i na to, aby z výzvy bylo zřejmé, že „právním důvodem vzniku nároků „se rozumí „skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá“, že přihláška musí obsahovat důkazy, jimiž mohou být pohledávky prokázány, že u pohledávek v cizí měně nebo u nepeněžitých pohledávek musí být uvedena jejich hodnota v české měně a že přihlašovatel musí v přihlášce uvést, zda uplatňuje oddělené uspokojení nebo jiné přednostní pořadí při rozvrhu. Z výzvy musí být též patrné, že k přihlášce je třeba připojit příslušné listiny, opírá-li se přihlašovatel o pohledávku o písemný právní úkon, jde-li o pohledávku, o níž probíhá řízení, nebo jedná-li se o pohledávku vymahatelnou. Ze znění upozornění, že „na nároky, které nebyly přihlášeny, nebude brán v konkursu zřetel“, musí být patrné i to, co vyplývá z ustanovení § 22 odst. 2 zákona, tedy že přihlášky pohledávek lze podat i po uplynutí lhůty 30 dnů, počítané ode dne

prohlášení konkursu, avšak nejpozději do dvou měsíců od prvního přezkumného jednání, a že teprve pohledávky přihlášené později než dva měsíce od prvního přezkumného jednání jsou vyloučeny z uspokojení v konkursu.

XXXI.

K ustanovením § 4 odst. 2, § 20, § 21 odst. 2, § 23, § 24 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 80 písm. c), § 154 odst. 1 o. s. ř.

Přihlášenou pohledávku lze popřít bez ohledu na to, zda byla věřiteli přiznána pravomocným nebo vykonatelným rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu, popřípadě zda o ní probíhá dosud neskončené řízení. Pro závěr, zda jde o pohledávku přiznanou pravomocným a vykonatelným rozhodnutím, je rozhodující stav v době prohlášení konkursu. Jde-li však o rozhodnutí vydaná v řízeních, která se prohlášením konkursu nepřerušují, popřípadě v řízeních, v nichž bylo v souladu se zákonem pokračováno nebo která byla v souladu se zákonem zahájena po prohlášení konkursu, je rozhodný stav v době konání přezkumného jednání.

Úspěšně popřena může být také pohledávka konkursního věřitele, který podal návrh na prohlášení konkursu.

Žaloba o pravost, výši nebo pořadí popřené pohledávky, popřípadě o právo na její oddělené uspokojení, je žalobou určovací; naléhavý právní zájem na požadovaném určení se neprokazuje.

Z výtěžku zpeněžení majetku patřícího do konkursní podstaty mohou být uspokojeny jen pohledávky, které byly po prohlášení konkursu včas (srov. § 22 odst. 2 zákona) přihlášeny u konkursního soudu a které se pokládají za zjištěné. Bez přihlášení mohou být uspokojeny jen pohledávky, o nichž to stanoví zákon.

V přihlášce musí konkursní věřitel mimo jiné uvést (srov. § 20 odst. 1 a 2 zákona) výši pohledávky a její příslušenství, skutečnosti, na nichž se zakládá (právní důvod vzniku ve smyslu § 13 odst. 1 zákona), zda je uplatňováno oddělené uspokojení nebo okolnosti, které odůvodňují přednostní pořadí k uspokojení pohledávky při rozvrhu (uplatněné pořadí pohledávky). Stejnopis přihlášky předá konkursní soud správci konkursní podstaty. Z takto přihlášených pohledávek sestaví správce seznam; podle tohoto seznamu probíhá při přezkumném jednání přezkoumání pohledávek.

Správce konkursní podstaty je povinen již v seznamu uvést, které pohledávky uznává a které popírá (a v jakém směru je popírá); své stanovisko je oprávněn při přezkumném jednání změnit. Právo popřít přihlášené pohledávky má rovněž každý konkursní věřitel; na rozdíl od správce, který se musí u každé pohledávky výslovně vyjádřit, zda ji uznává nebo popírá (a v jakém směru ji popírá), se konkursní věřitel k uznání pohledávky nevyslovuje; z ustanovení § 23 odst. 1, věty první, zákona plyne, že ke zjištění pohledávky postačuje, že nebyla žádným z konkursních věřitelů popřena. Oprávnění popřít přihlášené pohledávky má i úpadce; jeho oprávnění však představuje jen informaci pro konkursní věřitele a pro správce konkursní podstaty o stanovisku úpadce k přihlášené pohledávce, neboť pro zajištění pohledávky – jak plyne z ustanovení § 23 odst. 1, věty druhé, zákona – nemá význam.

Přihlášená pohledávka může být popřena co do její pravosti, výše, pořadí, popřípadě co do práva na oddělené uspokojení.

O popření pohledávky co do její pravosti jde tehdy, je-li namítáno, že pohledávka tu nikdy nebyla

(tedy že přihlášená pohledávka ve skutečnosti nikdy nevznikla) nebo že již zanikla (např. splněním, započtením, prekluzí) anebo že se zcela promlčela. Výše pohledávky je popřena tehdy, tvrdí-li se, že tu pohledávka sice je, avšak úpadce dluží méně, než kolik bylo v přihlášce uvedeno (tvrzení, že úpadce nedluží nic, představuje popření pravosti pohledávky). Pořadí pohledávky popírá ten, kdo tvrdí, že pohledávka nemá při rozvrhu přednostní pořadí uváděné přihlašovatelem, popřípadě že má jiné (méně výhodnější) než přihlašovatelem uváděné přednostní pořadí. V rámci popírání pořadí lze popřít také přihlašovatelem uplatněné právo na oddělené uspokojení pohledávky. Ten, kdo popírá výši pohledávky nebo její pořadí (včetně práva na oddělené uspokojení), musí současně tvrdit, jaká je ve skutečnosti výše pohledávky, popřípadě v jakém pořadí má být pohledávka při rozvrhu uspokojena. Popření co do výše nebo pořadí, popřípadě co do odděleného uspokojení, lze uplatnit též jen eventuálně; správce podstaty (konkursní věřitel) může např. popřít pravost pohledávky a pro případ, že toto popření nebude shledáno důvodným, popřít též výši pohledávky, přihlašovatelem uplatněné pořadí nebo právo na oddělené uspokojení.

Přihlášenou pohledávku lze popřít bez ohledu na to, zda byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu, popřípadě zda o ní probíhá dosud neskončené řízení. Znamená to, že pravost pohledávky nebo její výše může být popřena i tehdy, jestliže pohledávka byla přihlašovatelem přiznána pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu. Z ustanovení § 23 odst. 3 a § 24 odst. 2 zákona vyplývá, že okolnost, zda přihlášená pohledávka byla přiznána vykonatelným rozhodnutím, má význam jen pro závěr, kdo je povinen podat žalobu (návrh) na odstranění vzniklé spornosti (tj. zda je žalobu nebo jiný návrh povinen podat přihlašovatel nebo ten, kdo pohledávku popřel).

Probíhá-li o přihlášené pohledávce řízení, které nebylo do prohlášení konkursu pravomocně skončeno a které se prohlášením konkursu nepřerušuje nebo v němž bylo v souladu se zákonem pokračováno, popřípadě které bylo v souladu se zákonem zahájeno po prohlášení konkursu (srov. § 14 odst. 1 písm. c/ zákona, § 40 odst. 11 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů), z přiměřeného užití ustanovení § 154 odst. 1 o. s. ř. (§ 3 odst. 1 zákona) plyne, že pro závěr, zda pohledávka byla přiznána vykonatelným rozhodnutím, je rozhodující stav v době konání přezkumného jednání. Pro ostatní pohledávky je pro závěr, zda byly přiznány pravomocným a vykonatelným rozhodnutím, rozhodný stav v době prohlášení konkursu.

Úspěšně popřena může být také pohledávka konkursního věřitele, který podal návrh na prohlášení konkursu. Věřitel - navrhovatel, sice musí doložit existenci splatné pohledávky proti dlužníkovi (§ 4 odst. 2 zákona), to, že pohledávku osvědčil (a konkurs podle jeho návrhu byl prohlášen), jej však nezbavuje povinnosti pohledávku do konkursu přihlásit a další účastníky konkursního řízení možnosti přihlášenou pohledávku popřít. To je dáno již tím, že zákon o konkursu a vyrovnání přiznává právo popřít přihlášenou pohledávku správci konkursní podstaty a všem konkursním věřitelům, tedy jinému (širšímu) okruhu účastníků řízení než tomu, jenž se účastnil řízení o návrhu na prohlášení konkursu. Ostatně, v době do prohlášení konkursu se zjišťování pohledávek neprovádí (srov. § 21 a § 23 odst. 1 zákona).

Jestliže přihlášenou pohledávku správce konkursní podstaty neuznal (a tedy ji popřel) nebo jestliže ji popřel některý z konkursních věřitelů, zůstalo sporné, zda tu pohledávka ve skutečnosti je, popřípadě jaká je její výše nebo pořadí anebo zda má být odděleně uspokojena. Odstranění tohoto sporu je možné dosáhnout - nebude-li vyřešen dohodou nebo jiným způsobem - jen žalobou.

Žaloba o pravost, výši nebo pořadí popřené pohledávky, popřípadě o právo na její oddělené uspokojení je svojí povahou žalobou určovací. Protože naléhavý právní zájem na požadovaném určení v těchto případech vyplývá ze zákona, není potřebné jej prokazovat.

Kdo je povinen žalobu podat, závisí na tom, zda byla popřena vykonatelná pohledávka (tj. pohledávka

přiznaná vykonatelným rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu, popřípadě pohledávka, opírající se o listinu, která je tzv. exekučním titulem, - srov. § 274 o. s. ř.).

Byla-li popřena pravost nebo výše vykonatelné pohledávky, podává žalobu ten, kdo ji popřel (správce konkursní podstaty nebo popírající konkursní věřitel), proti přihlašovatel. Žalobu je třeba podat ve lhůtě 30 dnů (jde-li o správce konkursní podstaty) nebo ve lhůtě určené soudem (správce konkursní podstaty vykonatelnou pohledávku uznal, avšak popřel ji konkursní věřitel); dojde-li ke zmeškání lhůty, považuje se pohledávka za nespornou a tedy za zjištěnou. Konkursní soud je povinen konkursního věřitele (správce konkursní podstaty) vyzvat, aby své popření uplatnil žalobou (návrhem na zahájení řízení), určil mu k tomu lhůtu (upozornit na třicetidenní lhůtu) a upozornit na následky zmeškání této lhůty.

Byla-li popřena pohledávka, která není vykonatelná, podává žalobu přihlašovatel (konkursní věřitel, který ji přihlásil); na straně žalované je věcně legitimován správce konkursní podstaty a konkursní věřitelé, kteří pohledávku popřeli. K podání žaloby stanoví konkursní soud lhůtu 30 dnů; současně je povinen věřitele popřené pohledávky poučit, že žalobu musí podat ve stanovené lhůtě a že zmeškání této lhůty má následky, které jsou uvedeny v ustanovení § 23 odst. 4 a § 24 odst. 1 zákona. Stanovení lhůty k podání žaloby a příslušné poučení může konkursní soud učinit ústně na závěr přezkumného jednání (s tím, že provedení těchto úkonů uvede v protokolu o přezkumném jednání). Věřitelům, kteří se přezkumného jednání nezúčastnili, je třeba lhůtu určit a potřebné poučení poskytnout písemně bezprostředně po skončení přezkumného jednání (§ 23 odst. 5 zákona).

Bylo-li popřeno pořadí pohledávky nebo právo na oddělené uspokojení, podává žalobu vždy přihlašovatel. To platí i u vykonatelných pohledávek; rozhodnutím, popřípadě listinou, která je tzv. exekučním titulem, na základě kterých se pohledávka stala vykonatelnou, byl totiž stanoven jen základ a výše pohledávky. Pořadí ani právo na oddělené uspokojení titulem nejsou řešeny (pokryty), a proto v tomto směru platí postup, jaký zákon určuje pro podání žalob u nevykonatelných pohledávek.

XXXII.

K ustanovením § 14 odst. 1 písm. k) a § 26 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovením § 9 odst. 2 písm. i) a § 9 odst. 4 písm. a) o. s. ř.

Spor o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů,⁷⁾ které zaniklo před prohlášením konkursu na majetek jednoho z nich, avšak dosud nebylo vypořádáno, je sporem vyvolaným konkursním řízením; k jeho projednání a rozhodnutí je proto (s výjimkou případu popsáno v ustanovení § 26 odst. 3 písm. b/ zákona) věcně příslušný soud, který prohlásil konkurs na majetek dlužníka (§ 9 odst. 2 písm. i), § 9 odst. 4 písm. a/ o. s. ř.).

Ustanovení § 26 zákona přikazuje správci provést vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce, jež zaniklo prohlášením konkursu (srov. § 14 odst. 1 písm. k/ a § 26 odst. 1 a 2 zákona), jakož i bezpodílového spoluvlastnictví úpadce, které zaniklo dříve, avšak dosud nebylo vypořádáno (§ 26 odst. 3 písm. b/ a c/ zákona) nebo bylo vypořádáno dohodou, která se považuje prohlášením konkursu za neplatnou (§ 26 odst. 3 písm. a/ zákona).

Není pochyb o tom, že spor o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, zaniklého prohlášením konkursu, je sporem vyvolaným konkursním řízením (zánik bezpodílového spoluvlastnictví je jedním z účinků prohlášení konkursu, stejně jako povinnost takto zaniklé bezpodílové spoluvlastnictví vypořádat).

Závěry o povaze sporu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, zaniklého prohlášením konkursu, lze uplatnit i při řešení otázky, která je v soudní praxi posuzována rozdílně, totiž zda (eventuálně za jakých podmínek) lze za spor vyvolaný konkursním řízením považovat i spor o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce, jež zaniklo před prohlášením konkursu. Je-li správci v ustanovení § 26 odst. 3 písm. c) zákona prikázáno, že návrh na vypořádání neprodleně podat musí, zatímco před prohlášením konkursu dlužníka (manžela) ani jiné osoby taková povinnost nestíhala (srov. též § 149 odst. 4 o. z.), a jsou-li současně stanovena omezení způsobů vypořádání (srov. § 26 odst. 3 písm. d/ zákona), pak byl i zde spor o vypořádání konkursním řízením vyvolán (na rozdíl od sporů, jimiž správce konkursní podstaty po prohlášení konkursu vymáhá ve prospěch majetku podstaty pohledávky úpadce). Výjimka platí jen pro již zahájená řízení o vypořádání, do nichž správce dnem prohlášení konkursu vstupuje namísto úpadce a která tudíž (při zásadě zvané *perpetuatio fori*, vyjádřené v ustanovení § 11 o. s. ř.) dokončí soud, u kterého byla zahájena. Tato odchylka ovšem dříve vyslovené závěry nepopírá, neboť princip koncentrace sporů, konkursním řízením vyvolaných, u konkursního soudu, je tu prolomem ve prospěch zásady hospodárnosti řízení.

Povinnost zahájit řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví má správce podstaty samozřejmě také tehdy, stala-li se dohoda o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví prohlášením konkursu neplatnou (srov. § 26 odst. 3 písm. a/ zákona).

7) S účinností od 1. 8. 1998 jde o společné jmění manželů (srov. čl. VIII bod 2. věta třetí, zákona č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a o změně a doplnění dalších zákonů).

XXXIII.

K ustanovením § 14 odst. 1 písm. k), § 21 odst. 2, § 25 odst. 1 a § 26 zákona o konkursu a vyrovnání.

Soud, který rozhoduje ve sporu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů⁸⁾, vyvolaném konkursním řízením, není oprávněn určit pořadí pohledávky, která druhému z manželů vůči úpadci z titulu vypořádání vznikla.

Do konkursní podstaty přikáže soud tu část bezpodílového spoluvlastnictví manželů, s níž úpadce podnikal, nejen v případě, že úpadcovo bezpodílové spoluvlastnictví zaniklo prohlášením konkursu (srov. § 14 odst. 1 písm. k/ zákona), ale (obdobně) i tehdy, zaniklo-li bezpodílové spoluvlastnictví – bez toho, aby bylo vypořádáno – před prohlášením konkursu. Nelze přitom vyloučit, že rozhodnutím soudu bude založena pohledávka manžela úpadce proti úpadci (k tomu došlo např. ve sporu vedeném u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. 19 C 68/96). Soudu, který rozhoduje ve sporu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce, však nepřísluší určit pořadí takto vzniklé pohledávky; to platí i proto, že takové právo bez dalšího nemá ani konkursní soud. Konkursní soud totiž o pořadí pohledávky rozhoduje jen tehdy, je-li o něm mezi účastníky konkursního řízení spor; z úřední povinnosti o jiném zatřídění přihlášené pohledávky rozhodnout nesmí.

8) S účinností od 1. 8. 1998 jde o společné jmění manželů (srov. čl. VIII bod 2, věta třetí, zákona č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a o změně a doplnění dalších zákonů).

XXXIV.

K ustanovením § 14 odst. 1 písm. k), § 21 odst. 2, § 25 odst. 1 a § 26 zákona o konkursu a vyrovnání.

Pohledávku manžela úpadce, založenou po prohlášení konkursu rozhodnutím soudu o vypořádání bezpodílového

spoluvlastnictví⁸⁾, není třeba přihlašovat do konkursu.

Se zřetelem k předem neurčitelné době trvání sporu o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce a k omezení lhůty stanovené věřitelům k přihlášení pohledávek do konkursu (srov. § 22 odst. 2 zákona) není možné, aby pohledávka, která manželu úpadce rozhodnutím soudu o tomto vypořádání vznikla, podléhala témuž režimu, jako pohledávky ostatních věřitelů. S přihlédnutím k ustanovení § 27 odst. 5 zákona lze naopak usuzovat, že ani tuto pohledávku není třeba přihlašovat do konkursu a že se pohledávkou v konkursu stane dnem právní moci soudního rozhodnutí, kterým byla založena.

Opačný výklad lze vyvrátit tím, že při specifické úpravě vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví úpadce za konkursu (srov. též § 14 odst. 1 písm. k/ zákona, předjímající i způsob vypořádání) se jeví absurdní představa, že by soud (u vědomí existence konkursu) založil manželu úpadce zřejmě nedobytnou (po uplynutí propadné lhůty ve smyslu § 22 odst. 2 zákona již v konkursu neuplatnitelnou) pohledávku.

8) S účinností od 1. 8. 1998 jde o společné jmění manželů (srov. čl. VIII bod 2, věta třetí, zákona č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, a o změně a doplnění dalších zákonů).

XXXV.

K ustanovení § 27 odst. 5 zákona o konkursu a vyrovnání.

Osoby zajišťující pohledávky vůči úpadci jsou povinny plnit ve prospěch konkursní podstaty bez zřetele k tomu, jestli věřitelé, v jejichž prospěch byly tyto pohledávky zajištěny, přihlásili své pohledávky do konkursu; poskytnutím plnění do podstaty se zprostí povinnosti plnit zajištěným věřitelům.

Podle ustanovení § 27 odst. 5 zákona, ve znění zákona č. 12/1998 Sb., uvedené neplatí, jde-li o ručitele.

Ustanovení § 27 odst. 5, věty první, zákona ukládá správci, aby si vyžádal a aby v případě potřeby i vymáhal ve prospěch konkursní podstaty plnění od osob, které zajišťují pohledávky vůči úpadci. Tímto způsobem se zdůrazňuje, že správce je jako zvláštní procesní subjekt nejen oprávněn, nýbrž i povinen tato plnění požadovat (obdobně je tomu s povinností správce uplatnit a vymáhat ve prospěch podstaty pohledávky úpadce - srov. § 27 odst. 4 zákona). Smysl této úpravy tkví v tom, že právu správce uvedená plnění vyžádat a vymáhat (a tedy i vynucovat cestou soudního či jiného řízení) odpovídá povinnost osob, které pohledávky vůči úpadci zajišťují, toto plnění správci poskytnout (plněním, jež příslušný subjekt - zde správce - vymáhá, se rozumí plnění vynutitelné soudně či jinak, bez ohledu na to, zda osoba, jež má plnit, je k tomu ochotna).

Povinnost uvedených osob vyžádané (vymáhané) plnění ve prospěch podstaty poskytnout přitom není podmíněna tím, jestli věřitelé, v jejichž prospěch byly tyto pohledávky zajištěny, vůbec přihlásili své pohledávky do konkursu či nikoliv (srov. § 20 zákona).

Povinnost plnit správci (poskytnout vyžadované či vymáhané plnění) je povinným osobám ukládána proto, že zajišťují pohledávky vůči úpadci; poskytnutím plnění do konkursní podstaty se proto tyto

osoby zproští i povinnosti plnit zajištěným věřitelům, jinak vyplývající z hmotného práva (uhrazují tím zajištěné pohledávky).

Tomu odpovídá i zvláštní režim uplatnění pohledávek, které dotčeným osobám poskytnutím plnění vůči úpadci vzniknou; jakmile je plnění poskytnuto, stane se pohledávka příslušné osoby pohledávkou v konkursu, aniž by bylo třeba ji přihlásit. Jinak než plněním správci (např. poskytnutím plnění přímo zajištěnému věřiteli – konkursnímu věřiteli) se tyto osoby povinnosti plnit po prohlášení konkursu ve prospěch podstaty nezproští. Z toho také jde-li o zajištění zástavním právem – plyne, že zástavce se nemůže své povinnosti vůči konkursní podstatě zprostit tím, že by umožnil či strpěl realizaci zástavního práva přímo ve prospěch zástavního věřitele (např. pokud by po prohlášení konkursu složil zástavnímu věřiteli cenu zastavené věci). Vyžádá-li správce konkursní podstaty plnění od zástavce, je zástavcova povinnost strpět realizaci zástavy splněna nejen tím, že správci umožní zpeněžení zástavy, ale také tím, že ve prospěch podstaty složí cenu zastavené věci (§ 151g o. z.). Zástavce se ovšem může své povinnosti zprostit také zaplacením zajištěné pohledávky na účet zřízený správcem konkursní podstaty, neboť tím zástavní právo zaniká.

Podle § 27 odst. 5 zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění zákona č. 12/1998 Sb., správce není oprávněn vyžádat si ani vymáhat plnění ve prospěch podstaty od ručitelů. Znamená to, že ručitel i po prohlášení konkursu je povinen splnit za úpadce dluh jeho věřiteli a že plnění odpovídající jeho ručitelskému závazku neposkytuje ve prospěch podstaty.

XXXVI.

K ustanovení § 28 odst. 3 zákona o konkursu a vyrovnání.

Pořadí zákonného zástavního práva k nemovitosti, zřízeného podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, se v konkursu řídí podle dne jeho záznamu v katastru nemovitostí bez zřetele na to, jaký den vzniku tohoto práva správce daně uvedl v rozhodnutí.

Praxe soudů a správních orgánů se liší také při posuzování pořadí zákonného zástavního práva v konkursu.

Novela zákona o konkursu a vyrovnání, provedená zákonem č. 94/1996 Sb., v § 28 odst. 3, větě druhé, zákona určila, že pro pořadí zákonného zástavního práva – jestliže zástavou je nemovitost – je rozhodující den jeho záznamu v katastru nemovitostí. Pro účely konkursu je v zákoně určena výjimka z jinak obecně platné zásady, vyjádřené v první větě citovaného ustanovení, že oddělení věřitelé se z výtěžku zpeněžení uspokojí podle pořadí, v jakém vznikl právní důvod jejich nároku na oddělené uspokojení. Úprava pořadí zákonného zástavního práva v zákoně o konkursu a vyrovnání je v poměru speciality k úpravě v jiných právních předpisech. Tento princip se uplatní u tzv. daňového zákonného zástavního práva. Pořadí tohoto zástavního práva se podle úpravy v zákoně č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, řídí dnem, který správce daně v rozhodnutí uvede jako den vzniku zástavního práva; tímto dnem může podle ustanovení § 72 odst. 2 citovaného zákona být den doručení zajišťovacího příkazu nebo den doručení rozhodnutí o vyměření daně nebo den splatnosti zálohy na daň. V důsledku speciální úpravy v § 28 odst. 3, větě druhé, zákona však v konkursu – je-li zástavou nemovitost – platí, že pořadí zákonného zástavního práva se řídí podle dne jeho záznamu v katastru nemovitostí bez zřetele na to, jaký den vzniku správce daně uvedl v rozhodnutí. Zástavní práva oddělených věřitelů zpeněžením zástavy zanikají (§ 28 odst. 5 zákona), i když věřitelé s pozdějším pořadím nebyli ani zčásti uspokojeni. Zpeněžením zástavy zanikají i zástavní práva věřitelů, kteří své zajištěné pohledávky v konkursu neuplatnili (nestali se konkursními věřiteli).

XXXVII.

K ustanovením § 14 odst. 1 písm. c), § 31 odst. 2 a § 33 odst. 1 písm. b) zákona o konkursu a vyrovnání.

Za náklady účastníků řízení vzniklé jim účastí na konkursním řízení (§ 33 odst. 1 písm. b/ zákona) nelze považovat náklady těch řízení, která se prohlášením konkursu přerušují (§ 14 odst. 1 písm. c/ zákona). Jestliže bylo v řízení po prohlášení konkursu v souladu se zákonem pokračováno a správci byla vykonatelným rozhodnutím uložena povinnost k náhradě nákladů řízení, jedná se o pohledávku za podstatou.

Některé soudy považují náklady konkursních věřitelů v řízeních přerušených prohlášením konkursu (§ 14 odst. 1 písm. c/ zákona) za náklady, jež účastníkům vznikly účastí na konkursním řízení (§ 33 odst. 1 písm. b/ zákona) a jež jsou tedy z uspokojení pohledávek vyloučeny. Uvedený názor nelze považovat za správný.

Náklady, které účastníci platili v řízení, jež bylo prohlášením konkursu přerušeno, nebyly vynaloženy při účasti v řízení konkursním, nýbrž v řízení jiném; účastníci tohoto řízení nejsou bez dalšího konkursními věřiteli. Není-li možné v řízení přerušeném prohlášením konkursu pokračovat (např. proto, že předmětem sporu byla pohledávka, kterou je třeba přihlásit do konkursu – srov. § 14 odst. 1 písm. c/ a § 20 zákona), pak náklady, které ostatní účastníci řízení do prohlášení konkursu v řízení vynaložili, nelze považovat za pohledávku vůči úpadci. V občanském soudním řízení totiž platí zásada, že náklady řízení, které vznikají účastníkovi osobně i jeho zástupci, si každý účastník platí ze svého (§ 140 odst. 1 o. s. ř.); právo na náhradu těchto nákladů a vznik pohledávky proti úpadci se pojí až s rozhodnutím soudu podle ustanovení § 142 až § 151 o. s. ř., jež ovšem v přerušeném řízení nelze vydat.

Bylo-li v řízení přerušeném prohlášením konkursu pokračováno na návrh oprávněné osoby a správci bylo jako účastníkovi řízení uloženo zaplatit druhé straně sporu náhradu nákladů řízení, není správce povinen tuto pohledávku uspokojit ze svého. Protože příslušná fyzická osoba v řízení vystupovala jako správce konkursní podstaty, a protože pohledávka na náhradě nákladů řízení vznikla po prohlášení konkursu, jde o pohledávku za podstatou (§ 31 odst. 2 zákona), kterou není nutné dodatečně přihlašovat do konkursu a která nemusí být přezkoumána při přezkumném jednání.

XXXVIII.

K ustanovením § 3 odst. 1, § 13 odst. 3 a 4, § 44a odst. 2 a 3 zákona o konkursu a vyrovnání a k ustanovení § 171 o. s. ř.

Účinky usnesení, kterým odvolací soud změnil nebo zrušil usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu, nastávají dnem jeho vyvěšení na úřední desce soudu prvního stupně.

V praxi soudů není jednotna při výkladu ustanovení § 44a odst. 2 a 3 zákona v té části, jež určuje, že pro doručení a zveřejnění usnesení, kterým odvolací soud změnil nebo zrušil usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu (zrušil konkurs), platí totéž, co pro doručení a zveřejnění usnesení o prohlášení konkursu. Sporné především je, zda účinky, jež se pojí se zrušením konkursu (srov. § 45 odst. 1 zákona), nastávají (ve smyslu § 13 odst. 4 zákona) již dnem vyvěšení usnesení na úřední desce soudu, popřípadě kterého soudu (zda soudu prvního stupně nebo soudu odvolacího), nebo později (a kdy). Vrchní soud v Olomouci např. v rozhodnutí sp. zn. 2 Ko 52/96 vyslovil názor, že usnesení, jímž usnesení soudu prvního stupně o prohlášení konkursu změnil tak, že návrh na prohlášení konkursu zamítl, se stane vykonatelným podle § 171 odst. 2 o. s. ř. (tedy jako usnesení, ve kterém nebyla uložena povinnost k plnění), jakmile bylo doručeno.

Vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desce soudu (§ 13 odst. 3 a 4 zákona) je aktem zveřejnění tohoto usnesení; to je patrné již ze znění § 13 odst. 3, věty první a druhé, zákona. Věta druhá tohoto ustanovení, bezprostředně navazující na informace o tom, kdy, v jaké formě a kde se usnesení vyvěsí, totiž (slovy „...výpis z usnesení soud zveřejní též způsobem...“) vyvěšení usnesení na úřední desce soudu jako zveřejnění přímo pojmenovává. Zveřejněním usnesení odvolacího soudu se tudíž ve smyslu § 44a odst. 2 a 3 zákona rozumí (vedle zveřejnění výpisu v Obchodním věstníku) vyvěšení usnesení (eventuálně zkráceného znění usnesení) na úřední desce soudu prvního stupně (ten je povinen podle § 44a odst. 3, části věty za středníkem, zákona potřebné úkony provést), a to v den, kdy bylo odvolacím soudem vydáno (jinak by nebylo lze hovořit o „totožnosti“ zveřejnění ve smyslu citovaného ustanovení). Uvedené pak ústí v závěr, že se, nastávají-li účinky prohlášení konkursu vyvěšením (zveřejněním) usnesení na úřední desce soudu (§ 13 odst. 4 zákona), pojí se stejným způsobem zveřejnění (vyvěšení) odvolacího usnesení i účinky zrušení konkursu. Obdobné závěry se uplatní i při úvaze o tom, kdy nastávají účinky zrušení konkursu, o němž rozhodl soud prvního stupně (srov. § 44 zákona).

XXXIX.

K ustanovením § 1, § 13 odst. 1, § 20, § 22 odst. 2 a § 44 odst. 1 písm. a) zákona o konkursu a vyrovnání.

Jestliže po prohlášení konkursu na majetek dlužníka nepřihlásil u soudu alespoň jeden věřitel své nároky, ačkoliv od výzvy učiněné podle ustanovení § 13 odst. 1 zákona uplynula doba nejméně 30 dnů, a jestliže tu nejsou ani jiné pohledávky, které by mohly být uspokojeny při rozvrhu částky získané zpeněžením majetku patřícího do konkursní podstaty, soud po uspokojení pohledávek za podstatou (§ 32 odst. 1 zákona) zruší konkurs podle ustanovení § 44 odst. 1 písm. a) zákona.

Vzhledem k tomu, že z výtěžku zpeněžení majetku patřícího do konkursní podstaty mohou být uspokojeny jen pohledávky, které byly po prohlášení konkursu včas (srov. § 22 odst. 2 zákona) přihlášeny u konkursního soudu a které se pokládají za zjištěné, nemůže být konkursní řízení úspěšně (rozvrhem) zakončeno, jestliže po prohlášení konkursu na majetek dlužníka nepřihlásil u soudu alespoň jeden věřitel své nároky, ačkoliv od výzvy učiněné podle ustanovení § 13 odst. 1 zákona (ve spojení s § 20 zákona) uplynula doba nejméně 30 dnů.

Soud proto v takovém případě konkurs podle ustanovení § 44 odst. 1 písm. a) zákona zruší; to však platí jen za předpokladu, že tu nejsou ani jiné pohledávky, které by mohly být uspokojeny při rozvrhu částky získané zpeněžením majetku patřícího do konkursní podstaty (pohledávky, které není potřebné v konkursu přihlásit a které tudíž nepodléhají přezkumu). Spojovat rozhodnutí soudu o zrušení konkursu až s uplynutím prekluzivní lhůty stanovené v § 22 odst. 2 zákona není správné; (první) přezkumné jednání totiž soud může nařídit, jen jsou-li splněny (trvají-li) předpoklady konkursu. Okolnost, že správce, případně úpadce, disponuje listinami, z nichž je patrné, že úpadce má řadu věřitelů, kteří své pohledávky do konkursu nepřihlásili, tu žádného vlivu nemá.

Pro uvedený závěr není rozhodné, že v době po prohlášení konkursu vznikly pohledávky za podstatou (§ 31 odst. 2 zákona). Ke zrušení konkursu v takovém případě může samozřejmě dojít až poté, co tyto pohledávky budou z podstaty uspokojeny.